

Løten kommune

Analyse - ressursbruk i Løtenskolen, 2021

Utarbeidet av KS-Konsulent

Innhold:

1. Beskrivelse av oppdraget
2. Kunnskapsgrunnlaget
3. Beskrivelse av situasjonen, ressursbruk, demografisk utvikling osv.
4. Nye lovkrav og endre endringer som vil påvirke skoledriften
5. Spesialundervisning og samhandling mellom kommunale tjenester
6. Kostnadsdrivere i skolen
7. Gevinster ved kretsgrenseendringer eller andre strukturelle endringer.
8. Oppsummering og anbefaling fra KS-Konsulent

1. Beskrivelse av oppdraget

På oppdrag fra kommunestyret har rådmannen bestilt en ekstern dyptgående analyse om hvordan ressursene brukes i Løtenskolene. Rapporten skal gi skoleeier og skoleledelse kunnskap for å bedre drift og innhold i Løtenskolene. Rapporten skal også se på dagens skolekretsgrenser om det er hensiktsmessig å justere grensene for utjevning av elevtall på barneskolene. KS-Konsulent (KS-K) har fått dette oppdraget.

For å få et objektivt og realistisk bilde av situasjonen har KS-K valgt å innhente informasjon fra mange ulike kilder, og vi har derfor hentet inn faktagrunnlaget gjennom en analyse av tallmaterialet som foreligger i databasene Skoleporten, GSI, Framsikt og KOSTRA. Vi har også hentet ut og analysert kommunale dokumenter som beskriver økonomiske forhold og ulik ressursbruk. Dette gjelder på kommunenivå og skolenivå. I denne rapporten vil vi gjøre noen sammenligninger med andre kommuner, og der vil vi bruke kommuner fra KOSTRA-gruppe 7. For å få best mulig sammenligninger har vi hentet tall fra kommuner i denne gruppen som er mest mulig like Løten når det gjelder inntektsgrunnlag, sysselsetting, bosetting, avstand til nærmeste by osv.

I tillegg mener vi det er nødvendig å ta en nærmere undersøkelse på kvalitative forhold på de enkelte skolene, hvordan ledelse, ansatte og elever opplever skolehverdagen og kvaliteten på tilbudet, og vi har sett på hvordan skolene samhandler med kommunens støttefunksjoner. Hovedintensjonen med disse møtene var å prøve å finne sammenhenger mellom den økonomiske situasjonen og kvaliteten på skolehverdagen. Det er i tillegg gjort noen vurderinger av sammenhengen mellom økonomiske rammer, skolestørrelse og læringsresultater. Dette er gjort på generelt grunnlag, basert på det som finnes av forskning på området. Vi har også sett på situasjonen i Løtenskolene i lys av forventningene i Fagfornyelsen og andre sentrale overordnede dokumenter.

For å vurdere eventuelle kretsgrenseendringer har vi sett på demografiske forhold, bl.a. annet elevtallsutvikling på skolekretsnivå. I tillegg er det en vurdering av kapasitet og bygningsmessige forhold på hver enkelt skole, og vi har vurdert de økonomiske konsekvensene av å justere kretsgrenser.

2. Kunnskapsgrunlaget

- Nasjonal statistikk, inkludert befolkningsframskriving fra SSB, Skoleporten, Framsikt, KOSTRA og GSI
- Demografiutvikling fram mot 2030
- Kapasitet i skolebygg
- Forventninger og lovkrav som ligger i stortingsmeldinger, styringsdokumenter og regelverk, eksempelvis nye læreplaner (Fagfornyelsen) og opplæringsloven. Dette sees i sammenheng med tema som profesjonsfellesskap, elevsamarbeid og kompetansekrav til undervisningspersonale.
- Aktuell forskning, faglitteratur og rapporter – spesielt nevnes KS-K rapport 9/2020
- Tidligere kommunale rapporter/utredninger som fremdeles er aktuelle
- Intervjuer med skolens ledelse, tillitsvalgte og elever på alle skoler
- Samtale med ressurspersoner i kommunens administrasjon
- Gjennomgang av budsjett og regnskap på alle skoler

3. Beskrivelse av situasjonen i Løtenskolen

I dette kapitlet vil vi ta en overordnet beskrivelse av situasjonen i Løtenskolen, dagens ressursbruk og ressursfordeling, og samtidig få fram et bilde av hvordan ressursbehovet blir i nærmeste framtid. Her vil det bli noen sammenligninger om den interne ressursbruken og sammenligninger med andre relevante kommuner.

Løten har i dag fire barneskoler og en ungdomsskole, og det er to friskoler som har elever fra kommunen. Den ene friskolen er Steinerskole. Til sammen er det rundt 70 elever fra Løten som går på disse skolene.

Elevtallet på de fem kommunale grunnskolene er som følger:

Skole	Antall elever pr. skole, 2020	Prognose, basert på fødselstall, 2025
Lund skole:	94	81
Jønsrud skole:	88	71
Ådalsbruk skole:	104	109
Østvang skole	275	250
Løten ungdomsskole:	234	253

Elevtallet er ganske stabilt og årskullene vil være på ca. 70 elever i årene framover ifølge beregninger fra SSB, det såkalte MMMM-alternativet. Det er en liten nedgang fra dagens situasjon, men ikke så dramatisk som mange kommuner opplever for tiden. Det betyr også at inntektsgrunnlaget fra Staten for å finansiere oppvekstsektoren vil være tilsvarende stabil. Imidlertid vil Løten som alle andre norske kommuner få en vekst på antall over innbyggere over 67 år, noe som er beskrevet i tabellene nedenfor.

Tabell 2.1

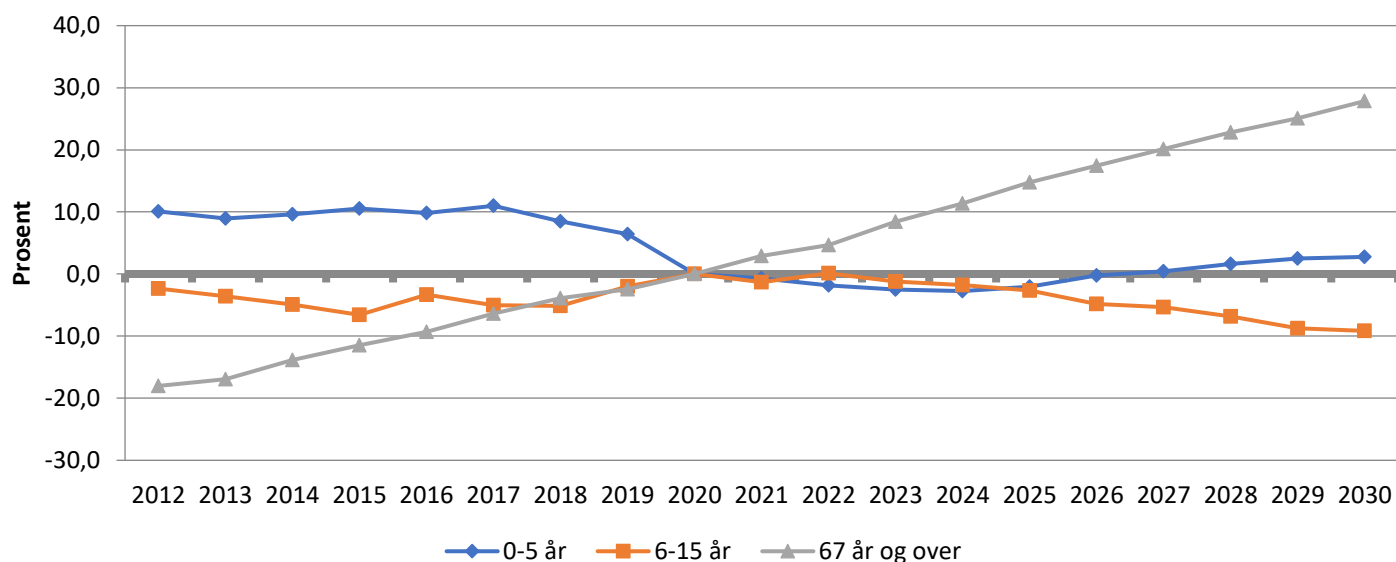
Befolkningsframskriving per 1.1 - standard er SSB
- MMMM alternativet

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
0-1 år	136	134	140	138	138	140	142	142	144	146	146
2-5 år	301	300	289	288	287	288	294	297	300	302	303
6-15 år	895	883	896	884	879	871	852	847	834	817	813
16-18 år	256	262	256	275	273	284	280	275	280	284	285
19-20 år	159	170	167	159	171	166	171	180	174	179	174
21-22 år	169	159	159	167	163	155	165	161	164	172	168
23-29 år	611	603	601	594	585	589	587	580	580	572	577
30-34 år	478	476	485	491	488	480	470	472	473	469	467
35-49 år	1 449	1 484	1 474	1 475	1 505	1 526	1 548	1 558	1 562	1 579	1 595
50-66 år	1 805	1 799	1 830	1 826	1 815	1 803	1 798	1 798	1 800	1 797	1 786
67-79 år	1 058	1 085	1 105	1 131	1 153	1 158	1 175	1 178	1 183	1 190	1 199
80-89 år	292	300	311	343	356	399	420	455	484	502	527
90 år og eldre	65	71	65	60	67	67	67	67	71	78	83
Sum innbyggere	7 674	7 726	7 778	7 831	7 880	7 926	7 969	8 010	8 049	8 087	8 123

Tabell 2.2

Utvikling folketall 0-5 år, 6-16 år og 67 år + i kommunen per 1.1

(2020 = 0, SSB MMMM-alternativet / kommunens egen fremskriving)

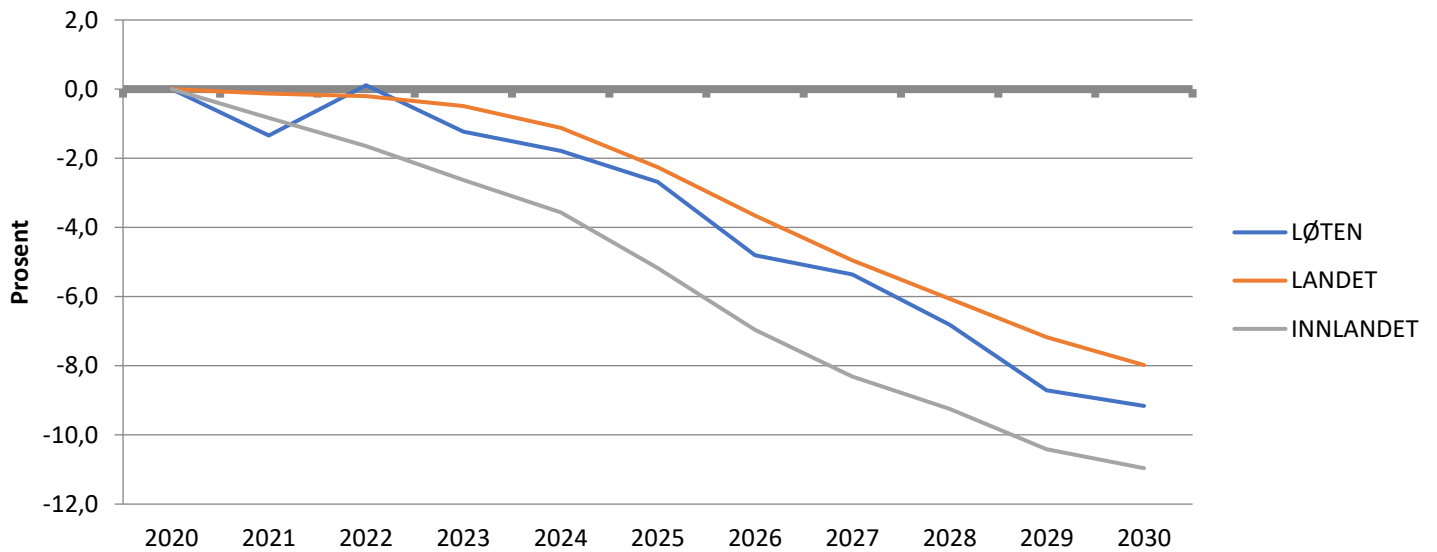

Dersom man skal forholde seg til SSB sitt tallgrunnlag vil utgiftsbehovet for Løten når man tar utgangspunkt i antall elever, se ut slik det er beskrevet i tabell 2.3. Dette er samtidig hovedgrunnlaget for utregning av rammetilskuddet til kommunen for å drive skole, i tillegg gjøres det mindre justeringer på bakgrunn av kommunens geografi eller andre driftsforhold som vil påvirke kommunens utgifter. Men rammetilskuddet til kommunen tar ikke hensyn til kommunens skolestruktur. Tabell 2.3 viser den prosentvise utviklingen, ikke i kroner, og det er viktig i denne sammenhengen å se at for Løten sitt vedkommende utgjør dette for 2030 ca. 9% mindre i inntekter for det som skal dekke utgiftene til skole.

Tabell 2.3

Utgiftsbehov demografi grunnskole

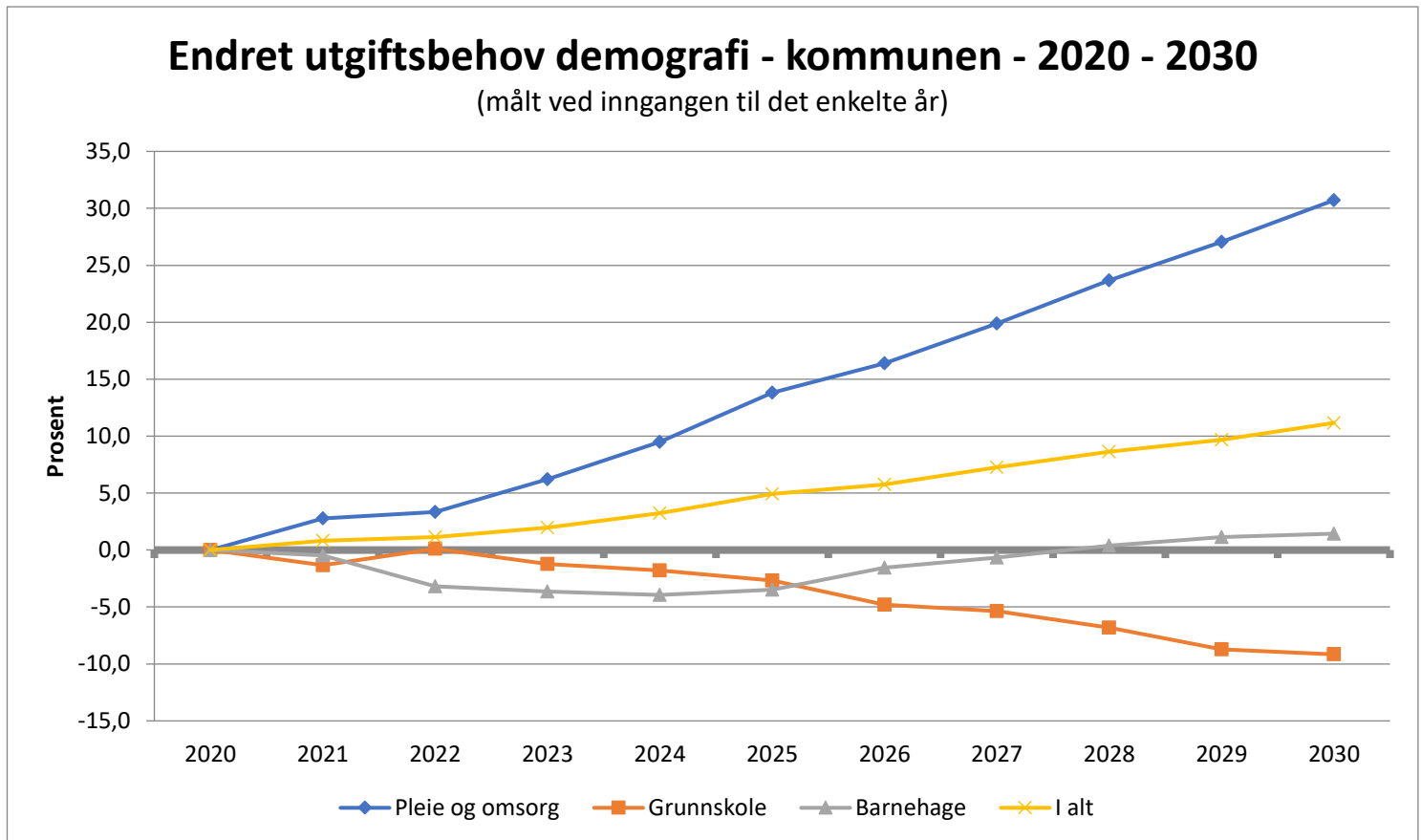
(målt ved inngangen til det enkelte år)

For folkevalgte som skal bestemme kommunens budsjetter i årene framover er det viktig å ha det hele bildet, og se hvordan kommunens utgifter vil utvikle seg over tid.

Utviklingen som er skissert nedenfor viser at utgiftene til en voksende eldre befolkning vil øke med 30 prosent fram til 2030. Utgiftene til barnehager vil være ganske stabilt, mens det vil det være en nedgang for skolesektoren. Da er det viktig å ta høyde for en drift og struktur som tar høyde for dette, for inntektsgrunnlaget vil justeres tilsvarende. I og med at det er ganske optimistiske prognoser for fødselstallene etter 2026, blir det også spennende å se om det vil slå ut tilsvarende for skolen etter 2030. Men noe vekst i elevtallet er det vanskelig å se for seg i overskuelig framtid.

Tabell 2.4

Når man skal vurdere ressursbruken i Løtenskolen har vi først sett etter sammenlignbare kommuner for å få et overordna blick på ressursbruken. KOSTRA-gruppe 7 består av sammenlignbare kommuner. De ligger i størrelse 6000 til 20.000 innbyggere, og de kan sammenlignes når det gjelder geografiske forhold, inntektsgrunnlag og befolknings sammensetning. Det vil si at de har de samme forutsetningen etter hvilke kostnader de har for å innfri minstestandarder og lovpålagte oppgaver. De er også i samme gruppen da de har ganske like frie disponible inntekter, dvs. de inntektene som er til disposisjon når minstestandarder og lovpålagte oppgaver er dekket. Størrelsen på de frie disponible inntektene gir en antydning på kommunenes økonomiske handlefrihet.

Innen KOSTRA-gruppe 7 har vi hentet ut tre kommuner som ligner mest på Løten når det gjelder folkemengde, demografiske forhold, befolkningstetthet og avstand til nærmeste by.

Tabell 2.5

Utvalgte nøkkeltall for grunnskole, etter statistikkvariabel, år og region, 2019						
	Løten	Jevnaker	Lunner	Modum	Kgr. 7	Land u/Oslo
Årstimer til særskilt norskopplæring per elev med særskilt norskopplæring (antall)	51,8	69,7	53,2	41,2	41,8	36,3
Årstimer til spesialundervisning per elev med spesialundervisning (antall)	125,8	186,5	170,4	91,3	136,8	139,9
Elever i kommunale og private grunnskoler som får særskilt norskopplæring (prosent)	4,9	2,0	3,2	3,0	3,7	4,9
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	9,5	5,3	4,4	8,9	7,3	7,8
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i lesing 8.trinn (prosent)	67,3	71,4	80,6	70,1	74,6	75,0
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i regning 8.trinn (prosent)	63,4	68,6	66,1	62,4	66,8	68,7
Gruppestørrelse 2 (antall)	17,4	15,0	17,4	16,6	16,6	15,8
Gjennomsnittlig grunnskolepoeng (antall)	40,8	41,6	43,1	40,4	41,7	41,7
Netto driftsutgifter grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), i prosent av samlede netto driftsutgifter (prosent)	23,0	24,4	23,1	21,6	25,9	23,0
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor (202, 215, 222, 223), per innbygger 6-15 år (kr)	113552	125027	114243	111022	110612	117308

De overordna tallene for kommunen viser at det er få signifikante forskjeller mellom Løten og sammenlignbare kommuner. Det som peker seg ut, er at Løten har forholdsvis mange elever som får spesialundervisning. Samtidig ligger kommunen bare litt over KOSTRA-snittet når det gjelder utgifter pr. elev selv om gruppestørrelse 2 (antall elever pr. lærer) er høyere. Det

skyldes at timer til spesialundervisning ikke blir tatt med når lærertettheten regnes ut. KOSTRA-tallene viser også at det er vanskelig å finne noen direkte sammenhenger mellom ressursbruk og elevenes resultater, men mange av resultatene i Løtenskolen er lavere enn det som er forventet, samtidig som det er store forskjeller mellom skolene. Spesielt mellomtrinnet bidrar med mindre enn det man kan forvente ut fra de sosiodemografiske forutsetningene elevene har. Man bør da spørre seg om det er noen sammenheng med oversikten nedenfor, spesialundervisningen øker mye samtidig som resultatene går nedover.

Elever i kommunale og private grunnskoler med spesialundervisning, etter årstrinn, statistikkvariabel, år og region, 2019

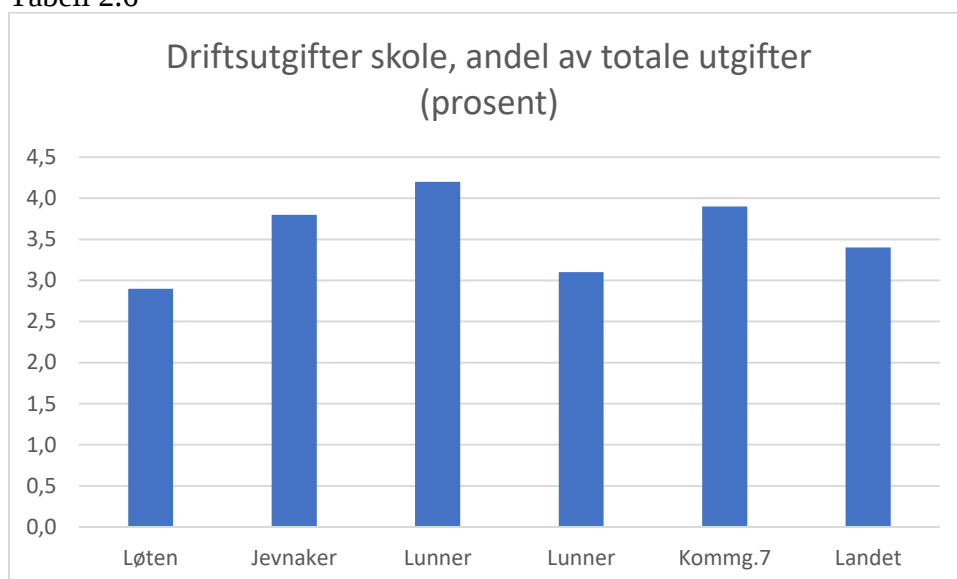
		Løten	Jevnaker	Lunner	Modum	Kgr. 7	Land u/Oslo
Elever alle trinn	Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	9,5	5,3	4,4	8,9	7,3	7,8
1.-4. trinn	Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	4,7	3,3	2,8	6,0	4,7	5,2
5.-7. trinn	Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	11,7	5,3	5,1	12,3	8,6	9,1
8.-10. trinn	Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	13,9	7,7	5,6	9,4	9,5	9,8

Driftsutgifter i skolene

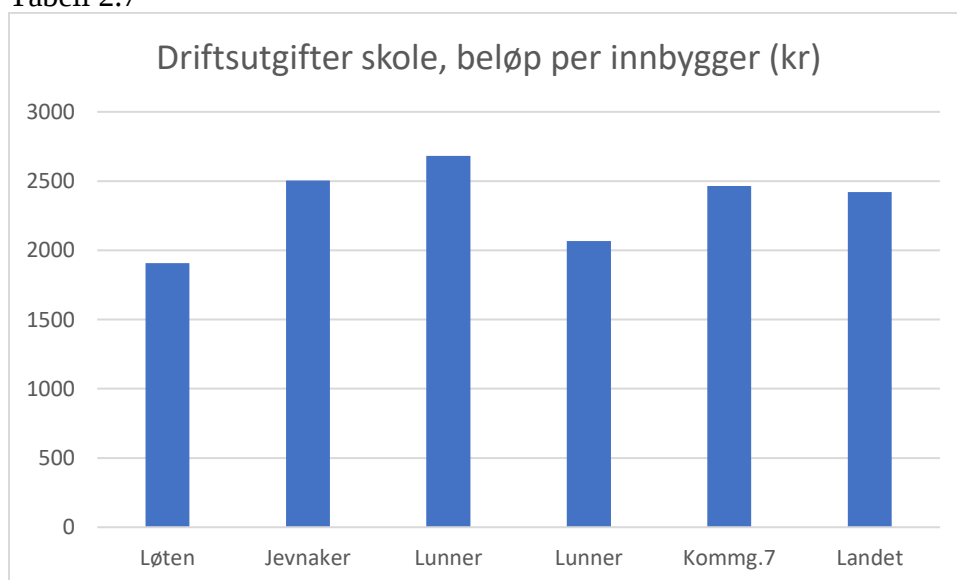
Det er vanligvis tre kostnadsdrivere i skolen, det er driftsutgifter, lønninger og utgifter til læringsmateriell og utstyr/inventar på skolene. Driftsutgiftene ligger ikke på skolebudsjettet, de ligger på teknisk avdeling. Men de er likevel av betydning for situasjonen i skolen, det betyr en del hvor mye som brukes for å vedlikeholde og investere i skolebygningene. Tabellene nedenfor viser at Løten ligger i nedre del av skalaen når det gjelder å bruke midler på skolebygg. Det er verdt å merke seg at selv om kommunen har mye bygningsmasse pr. elev, så er utgiftene til å drifte byggene forholdsvis lave. Det kan skyldes effektiv drift eller det kan skyldes at driften går på sparebluss. Det kan i hvert fall påpekes at investeringsbudsjettet ikke står i stil med alderen på skolene. Gjennomsnittsalderen på skolebygningene er høy, ungdomsskolen er blant annet av de eldste i landet. Det kom også fram under intervjuene at både elever og ansatte merket seg slitne skolelokaler og lite fornying av uteområder og lekeapparater. Når det gjelder investeringer er det et behov for å gjøre noen av skolene mer funksjonelle og mer i tråd med dagens pedagogikk og forventningene når det gjelder det metodiske som ligger i Fagfornyelsen. Skolene er til dels lite fleksible, med store klasserom og få grupperom.

Tallene nedenfor er hentet fra Vedlegg 1, fane 12362

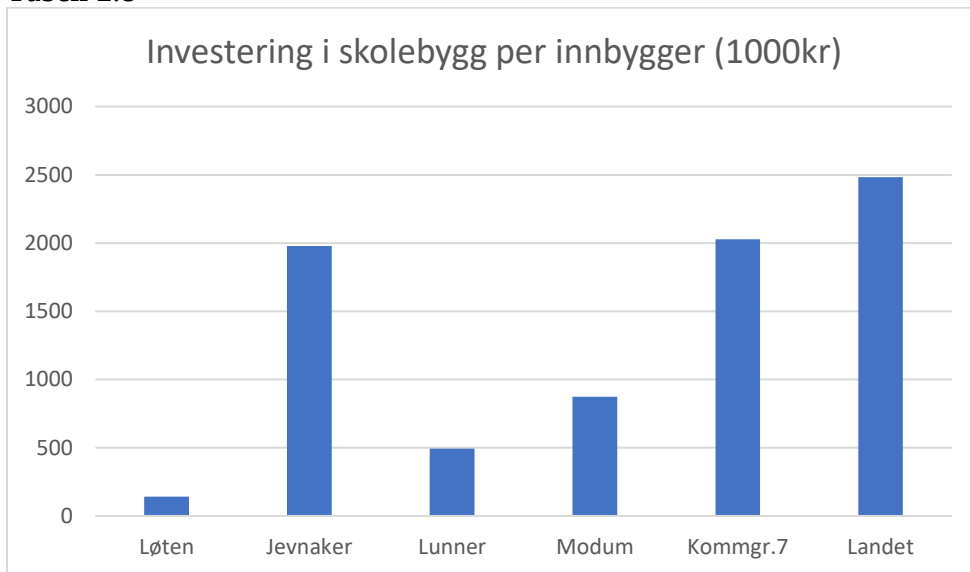
Tabell 2.6

Tabell 2.7

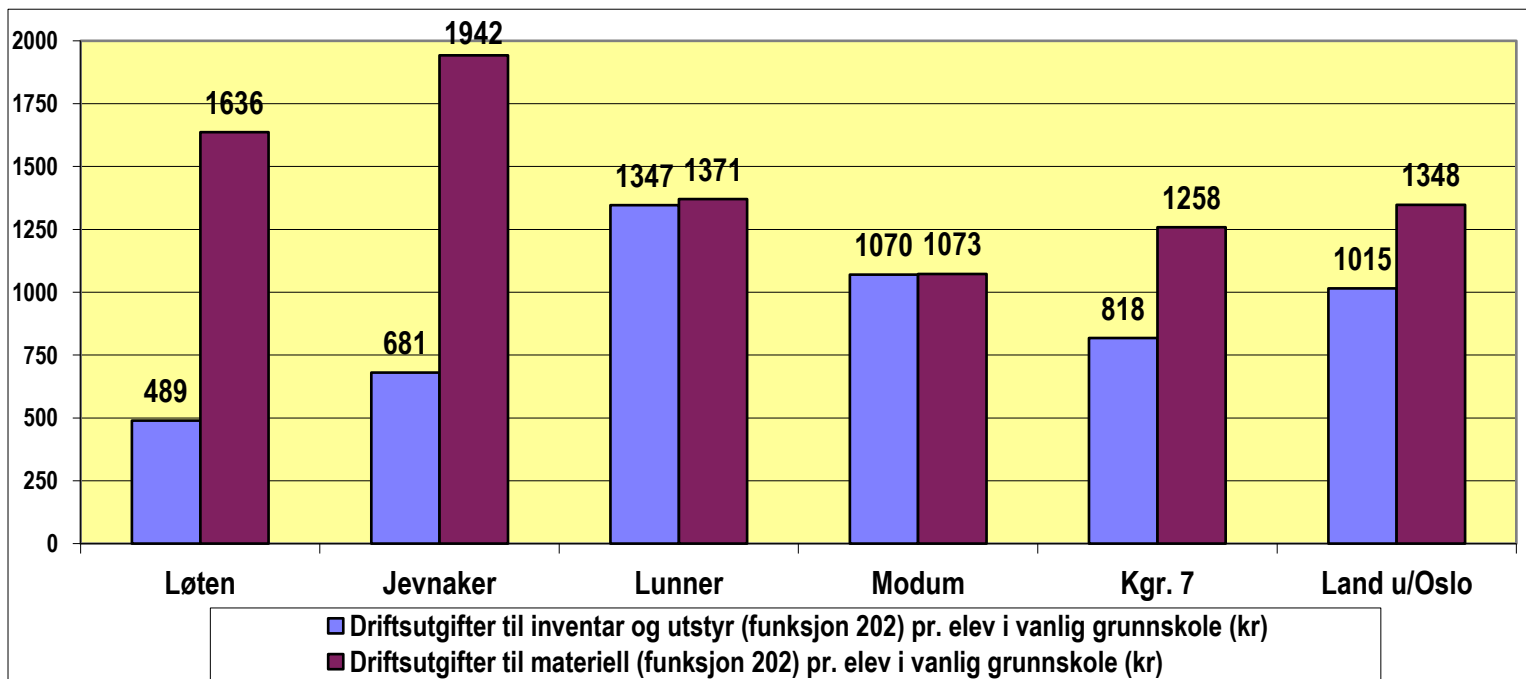

Tabell 2.8

Når det gjelder driftsutgifter til inventar og utstyr er Løten også på den nedre del av skalaen, men når det gjelder læringsmateriell ser det ut som om kommunen bruker mer enn snittet på denne posten (tabell 2.9). Det stemmer litt dårlig med det elevene og de ansatte sa, så noe skyldes sannsynligvis et etterslep på investeringene til Ipad/data – utstyr.

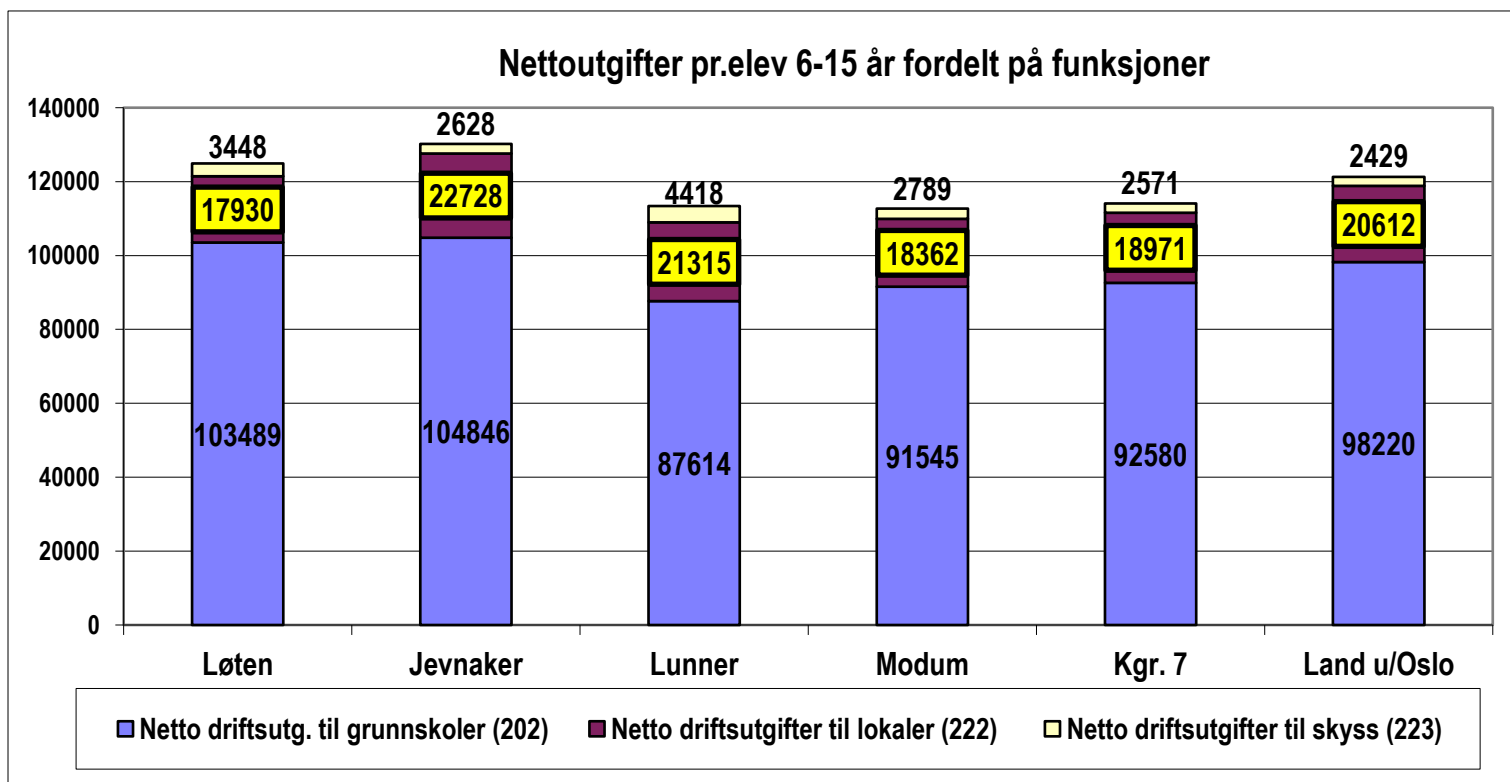
Tabell 2.9

Oppsummert ser bildet slik ut når man legger sammen alle ressursene som blir brukt på skolene i Løten. Det ser da ut som om skolene bør ha bra med midler og at det brukes mer penger pr. elev enn det som er situasjonen i sammenlignbare kommuner og i landet for øvrig.

Men det er viktig å gå bak tallene og se hva man får ut av disse ressursene. Når man ser på budsjettene til hver enkelt skole og spør ledere, ansatte og elever får man et annet svar. Mye av grunnen ligger derfor i spesielt to forhold, det ene er det høye tallet på spesialundervisning, det andre er skolestrukturen. På grunn av lærernorm og at mange små elevkull på de enkelte skoler kan dette bli dyr drift, og man vil oppleve at man får mindre igjen for de ressursene som brukes. Dette skal vi utdype nærmere i neste kapittel.

Tabell 2.10

Den økonomiske situasjonen i kommunen, ressursfordeling mellom sektorer og ressursmodell for beregning av budsjett

Tabell 2.11

Anslag årlig endring i kommunens utgiftsbehov (i 1000 kroner) per tjenestoområde som følge av befolkningsendringer

Endring utgiftsbehov per 1.1	(2020 kroner og endring fra 1.1.2020)			
	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial
2021	5 585	-1 760	-324	246
2022	1 104	1 907	-1 901	181

2023	5 772	-1 760	-324	55
2024	6 588	-733	-205	160
2025	8 676	-1 173	324	20
2026	5 143	-2 787	1 350	122
2027	7 043	-733	615	90
2028	7 569	-1 907	734	61
2029	6 799	-2 493	529	132
2030	7 316	-587	205	32

Løten kommune er en kommune som ligger på nedre del av skalaen når det gjelder ressurser til disposisjon. I 2019 hadde Løten rundt kr. 55.000 pr. innbygger i frie inntekter mens landsgjennomsnittet var på kr. 57.000. Likevel kom kommunen ut med et lite overskudd i 2019, og det ser ut som om kommunen vil gjøre det i 2020. Budsjettet for 2021 er i også i balanse. Dette skyldes i hovedsak nøkternt forbruk i tjenestene, forholdsvis lave lønnsoppgjør og lave renteutgifter.

Ressursfordelingen mellom sektorene er på nasjonalt snitt, 23% på skole, jamfør tabell 2.5. Men når man ser fram i tid vil det være nødvendig å gjøre grep på fordelingen mellom sektorene og se de enda mer i sammenheng med inntektene. Da vil det også bli nødvendig med en gjennomgang av hvordan effekten er av de ressursene som brukes i oppvekstsektoren.

Ressursfordeling mellom skolene

Modellen for tildeling til skolene og fordeling mellom skolene er fra 2006. Modellen er ikke vesentlig justert etter at den ble laget. Tilbakemeldingen fra skolene er at denne modellen er rettferdig i og med at den i hovedsak tar utgangspunkt i elevtallet og gjennomsnittslønn for de ansatte. Det er en egen avdeling for spesialundervisning på Østvang skole som er skilt ut med eget ansvarsnummer og pengene som er satt av der går direkte til den avdelingen. Det er likevel to forhold som denne modellen ikke er justert for, det ene er lærernormen fra 2019. Selv om dagens bevilgning dekker kravene til lærertetthet som ligger i normen, er det ikke bakt inn i modellen. Det andre er når en skole får elever med store tilretteleggingsbehov og som ønsker å gå på nærskolen i stedet for på Østvang, så blir ikke skolene kompensert for dette.

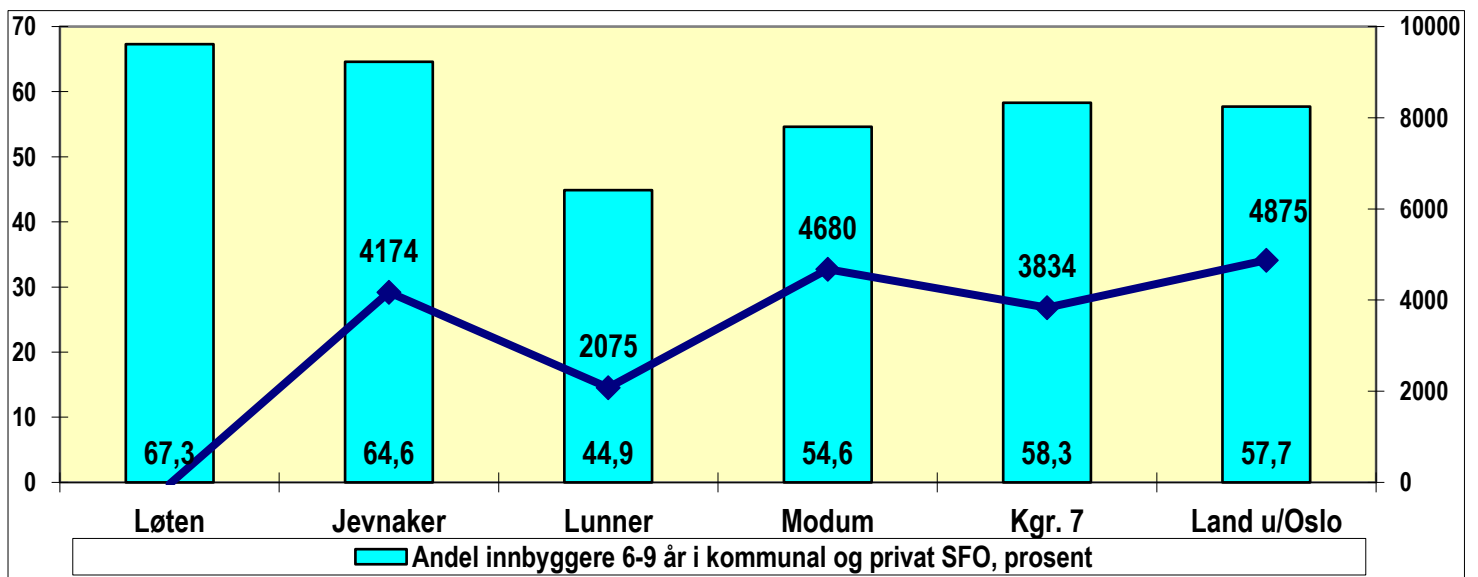
Ifølge KOSTRA – tallene bruker kommunen ca. 25 % av årsverkene på grunnskolesektoren. Dette er et tall på landsgjennomsnittet, men en del over snittet i kommunegruppe 7. Fordelingen mellom de ulike sektorene er etter det KS-Konsulent kjenner til ikke et tema i når budsjettet skal fordeles. Skolene fikk et knekkpunkt i 2018 da alle fond var brukt opp, samtidig som de ytre rammene ble trangere. Skolene har derfor fått reelt trangere rammer, mens elevtallet har vært ganske stabilt. Det vil bli en liten nedgang i elevtallet i årene som kommer, men den er mye mindre enn i sammenlignbare kommuner. Når man ser på den demografiske utviklingen i de neste årene, vil det bli nødvendig å se på forholdet mellom de ulike sektorene og vurdere det ut fra de reelle behovet.

Det som er spesielt for Løten er at antall årsverk til assistenter er signifikant høyere enn sammenlignbare kommuner. Dette kommer ikke fra SFO, så forklaringen må ligge i at det

brukes mange assistenter i spesialundervisningen. Tallene kommer fram i vedlegg 1, fane 11981.

Når det gjelder SFO så er de drevet etter prinsippet om selvfinansiering og blir i sin helhet driftet gjennom foreldrebetaling. Som figuren nedenfor viser, ser vi at det ikke er lagt inn driftsutgifter til SFO i Løten. Det er høy deltakelse på SFO, over snittet i de fleste kommuner. Selv om foreldrebetalingen er relativt høy, ser det ut som om det ikke går ut over bruken. Men her kan det være mørketall, det er mulig deltakelsen kunne vært enda høyere med lavere pris.

Tabell 2.12

Inntektssystemet

I inntektssystemet er det en rekke kriterier som skal fange opp forventet utgiftsbehov for barnehage- og skoletjenester. Dette er tilsvarende for alle tjenester. Disse delkostnøkene legges til grunn for fordelingen av rammetilskuddet mellom kommunene og til den enkelte kommune. De ulike kriteriene er ulikt vektet, hvor antall barn vektet høyest. Det er dette som staten mener er de objektive kriteriene for hvilke utgifter den enkelte kommune har for å gi et skole- og barnehagetilbud. Det er nyttig når en ser på regnskapstallene for å se om en kostnadene er tilsvarende som for det definerte utgiftsbehovet som staten har lagt til grunn når rammetilskuddet fordeles.

Tabell 2.14

Kostnadsnøkkel	Andel kostnadsnøkkelen	Enhetsbeløp kr
Innbyggere 0-1	0,0053	11 549
Innbyggere 2-5	0,1420	148 257
Innbyggere 6-15	0,2674	110 642
Innbyggere 16-22	0,0224	12 552
Innbyggere 23-66	0,1029	8 885
Innbyggere 67-79	0,0550	26 729
Innbyggere 80-89	0,0754	111 300
Innbyggere 90 år og over	0,0379	221 966
Basiskriteriet	0,0190	15 047 394
Sone (bosatt spredt)	0,0102	
Nabo	0,0102	
Landbrukskriteriet	0,0021	
Innvandrere 6-15 år, ekskl. Skand	0,0072	40 618
Flyktninger uten integreringstilsku	0,0082	14 853
Dødelighetskriteriet	0,0448	
Antall barn 0-15 år med enslige fo	0,0161	33 038
Lavinntektskriteriet	0,0101	10 379
Uføre 18-49 år	0,0063	17 955
Opphøringsindeks	0,0093	
Aleneboende	0,0189	11 147
PU 16 år og over	0,0480	655 152
Ikke gifte 67 år og over	0,0448	34 801
Andel barn 1 år uten kontanstøtte	0,0174	116 669
Antall innbyggere med høyere utd	0,0191	3 868
Sum	1,0000	

Grunnskole:

For beregning av utgiftsbehovet til skole er det fem kriterier som inngår i kostnadsnøkkelen. For skole har bosetningsmønster og geografisk størrelse på kommunen størst betydning for utgiftsbehovet for å gi tilbud om grunnskole. Av andre kriterier kommer andel innvandrere, inntekt og utdanning hos foreldre og fordelingen mellom befolkningen i alder. For Løten sitt vedkommende fører det til en indeks på 0,9641 når det gjelder kriteriet innbyggere 6 -15. Det betyr at inntekten til kommunen fra staten på dette området for en elev blir kroner 110642 x 0.9641=kr 106670. Altså ca 4000 mindre pr elev enn landsgjennomsnittet.

Men på andre områder ligger Løten høyere, f.eks. indeksen uføre (1,4348) og noe over landsgjennomsnittet på indeksen barn med enslig forsørger

(1,1054). På høyere utdanning er indeksen (0,6800).

Tabellen 2.3 viser at Løten har et forventet lavere utgiftsbehov for innbyggere i aldersgruppa 6-15 år sammenliknet med landsgjennomsnittet. Dette vil gi reduserte rammeoverføringer fra staten i årene som kommer, og det er avgjørende å tilpasse struktur og drift til de endrede rammene.

Oppsummert vil det si at Løten kommune objektivt sett fra staten sin side har et mindre utgiftsbehov enn landsgjennomsnittet for å drive grunnskole. Brukes det mer enn det beregnede utgiftsbehovet blir det mindre ressurser til de øvrige sektorene som f.eks. pleie og omsorg. Det er opp til den enkelte kommune selv å prioritere mellom tjenestene.

Det spesielle med skole er at lønnsutgiftene er basert på hvor mange klasser eller grupper som opprettes. I prinsippet kan man si at en skoletime koster det samme om det er 1 elev i klassen eller om det er 30 elever i klassen, selv om det vil variere i forhold til hvilken lønn læreren har. På ungdomstrinnet er det i tillegg ulik pris på undervisning i ulike fag, eksempelvis er en norsktime dyrere enn en time i kunst og håndverk.

Det gunstige økonomisk sett er derfor å ha skoler hvor man kan dele opp i grupper som ligger tett opp til normen for lærertetthet (lærernormen, se kapittel 6), det vil si grupper på 15 på småtrinnet og grupper på 20 på mellomtrinnet og ungdomsskolen.

For skoleåret 2019-2020 viser tall fra Utdanningsdirektoratet, basert på kommunens egen innrapportering, følgende tall for lærertetthet (antall elever pr lærer):

Skole	1.-4. trinn (normtall 15)	5.-7. trinn (normtall 20)	8.-10. trinn (normtall 20)
Lund	14,1	15,4	-
Østvang	15,6	18,1	
Ådalsbruk	14,2	13,5	
Jønsrud	13,9	17,2	
Ungdomsskolen			15,4

I skoleåret 2019-2020 var gruppestørrelsen 17,4 for hele kommunen, og alle skolene var innenfor normen på de respektive trinn. Ut fra denne tabellen ser man at Østvang skole ligger tett opp mot normtallene på alle trinn, og fra et økonomisk synspunkt vil da dette være mest kostnadseffektivt.

I praksis er det også flere andre forhold som spiller inn, som ekstra delinger i praktisk-estetiske fag eller valgfag, at man kan slå sammen årstrinn når det er få elever på trinnet eller at det kan være behov for andre inndelinger i perioder. I ungdomsskolen kan det imidlertid være litt vanskeligere å være fådelt, spesielt på grunn av eksamensfag og en tydeligere progresjon i fagene.

Større skoler vil vanligvis bruke prosentvis mindre ressurser til ledelse, administrativt personale, vaktmester og andre fellesressurser siden stordriftsfordelene vil slå ut her.

I statistikkene til UDIR og SSB opereres det med to ulike former for gruppestørrelse.

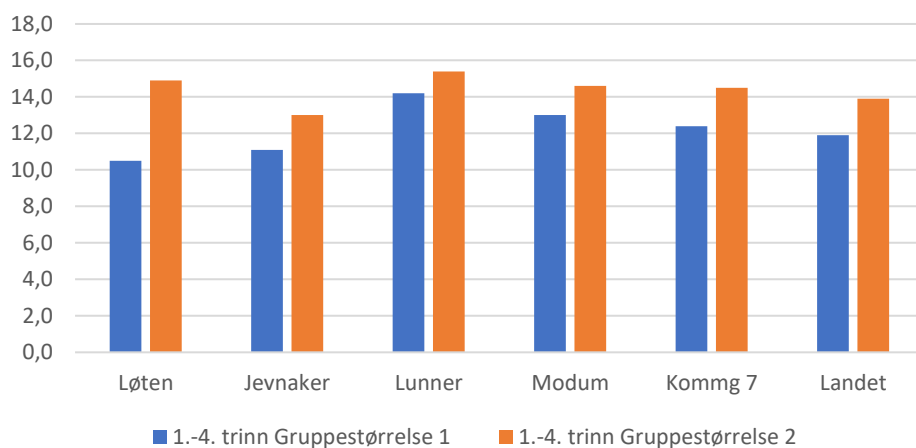
Gruppestørrelse 1 er alle lærerressursene som brukes på en elevgruppe, mens gruppestørrelse 2 er antall elever pr. lærer i ordinær undervisning, minus f.eks. spesialundervisning.

Mer utfyllende tall finnes i Vedlegg 1, fane 12285

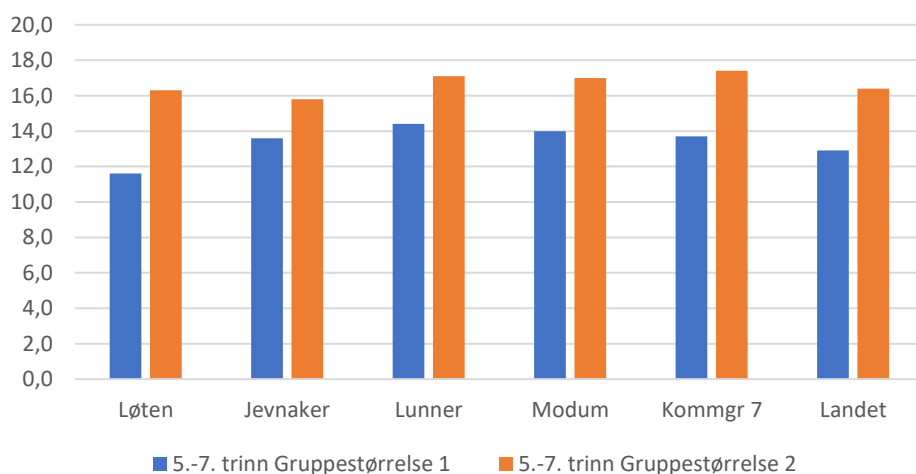
De tre tabellene nedenfor viser sammenhengen mellom gruppestørrelse 1 og gruppestørrelse 2, det vil si antall elever pr. lærer med og uten spesialundervisning.

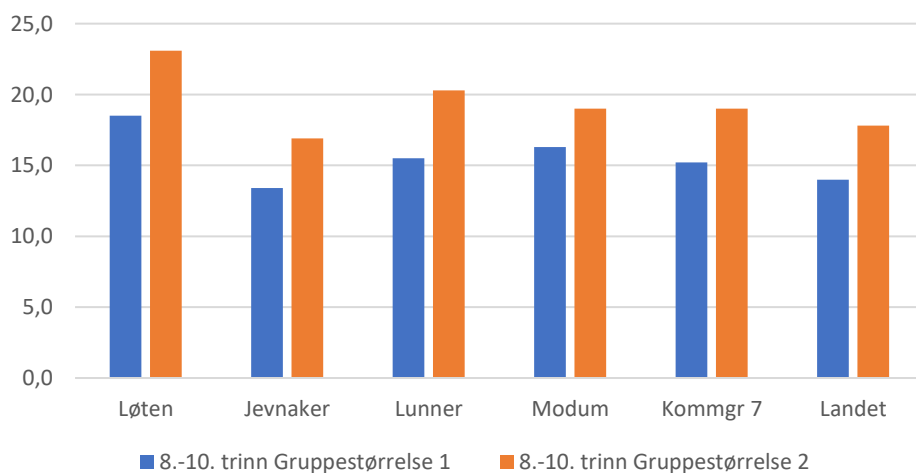
Gruppestørrelse, 1-4- trinn, antall elever

Gruppestørrelse, 5-7 trinn, antall elever

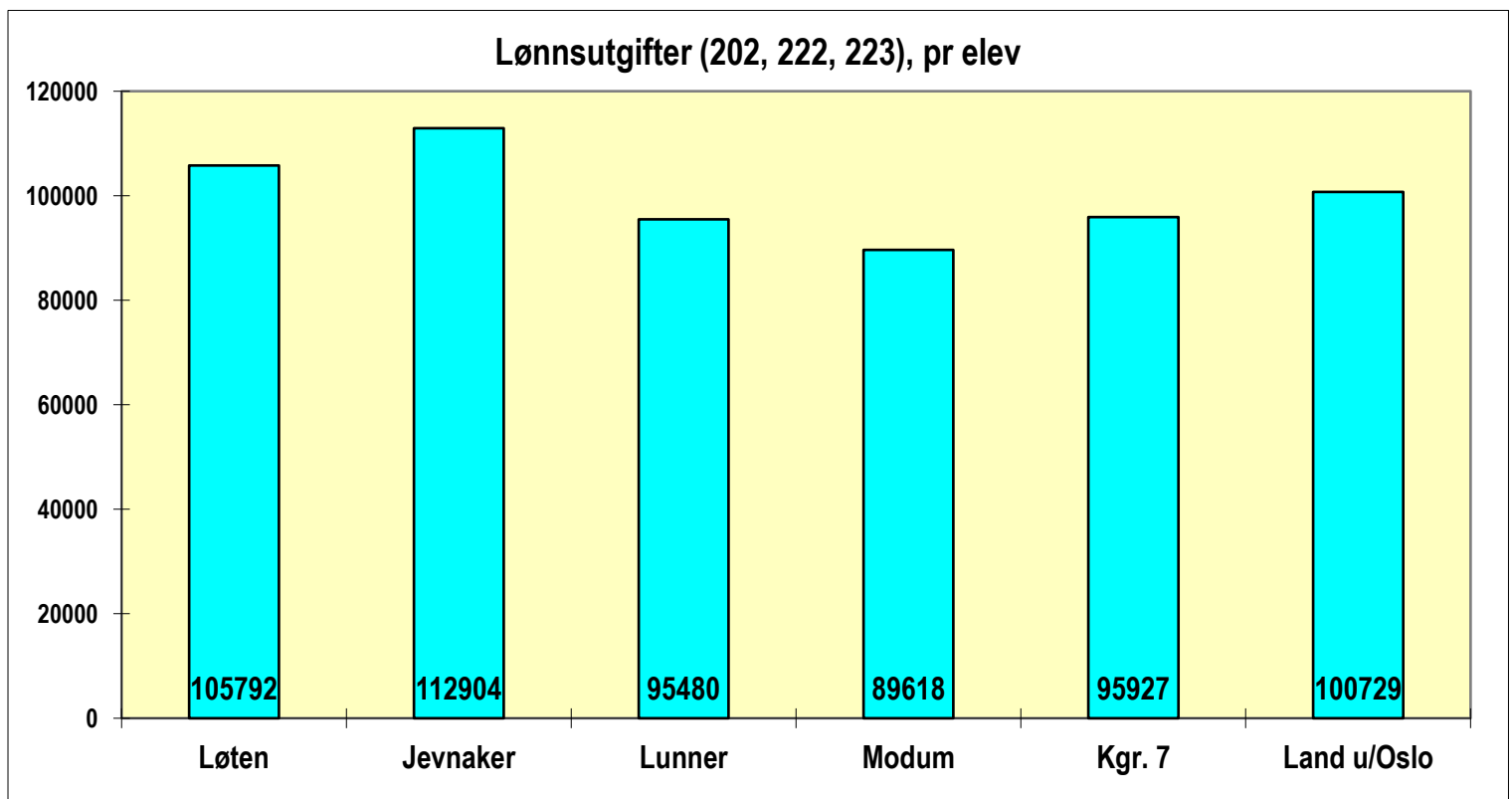
Gruppestørrelse 8 - 10 trinn, antall elever

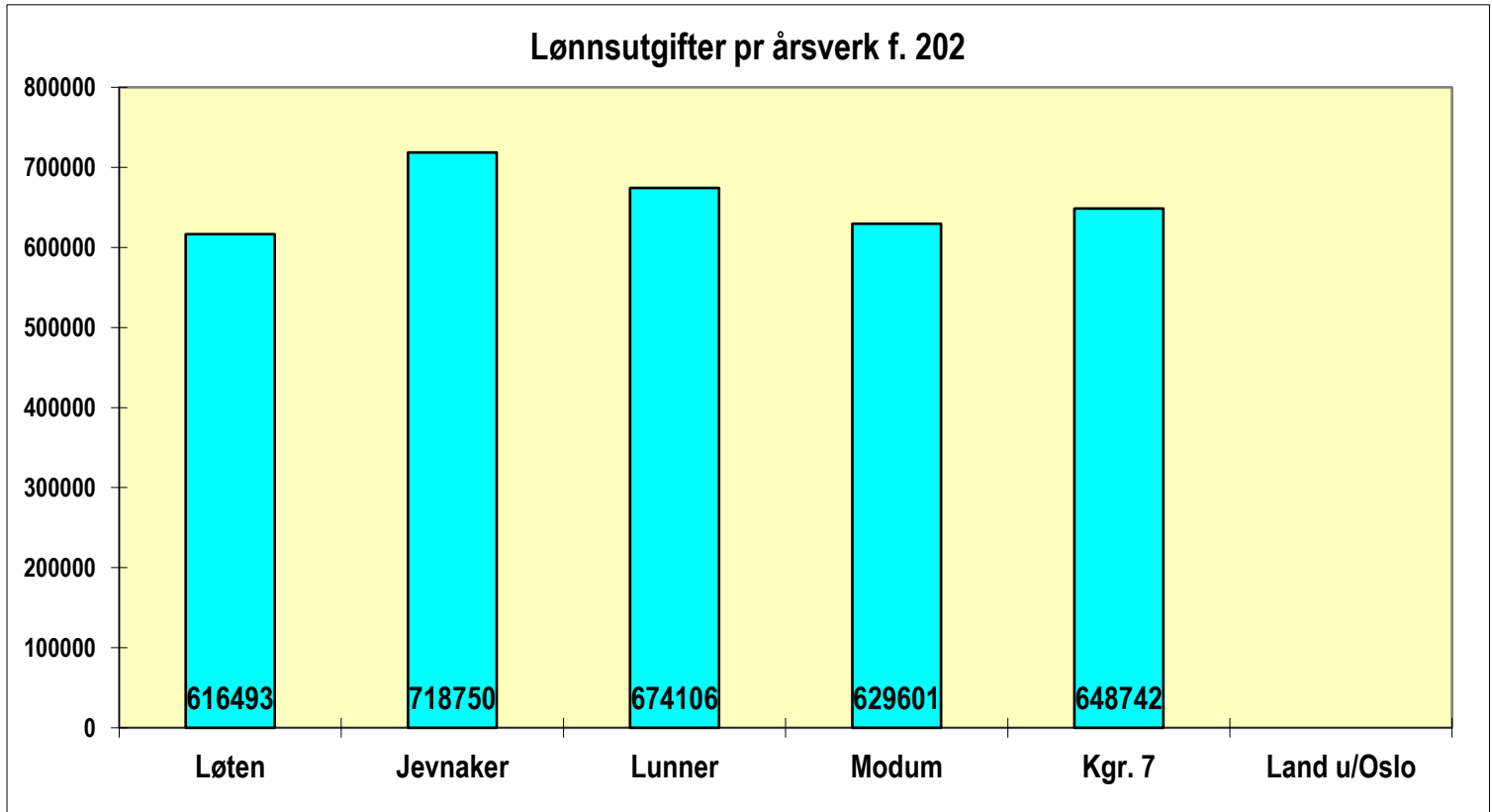
Det må bemerkes at gruppestørrelse for ungdomsskolen i 2019 ligger høyere enn den har gjort de foregående årene. Det skyldes en annen tolkning av rapportering for 2019. I 2018 og sannsynligvis for 2020 vil tallene være lavere.

Når man skal prøve å finne forskjellen på Løten og andre kommuner, og samtidig finne årsaker til det som oppleves som en trang økonomi, finner man noe av forklaringen nedenfor. Man ser at lønnsutgiftene pr. elev er av de høyeste i sammenligningsgrunlaget, mens lønnsutgiftene pr årsverk er det laveste. Samtidig har Løten de høyest utdanna lærerne i gruppen og dermed skulle de også ha høyest lønn. Derfor er det to forhold som kan forklare dette. Den ene forklaringen er at differansen skyldes det høye antallet assistenter som brukes på skolene, og man bør da vurdere effekten av en slik ressursbruk. Den andre forklaringen er at det er en del grupper på skolene som har en «kostbar størrelse», f.eks dersom det er 12 elever på 5. trinn.

Tabell 2.15

Tabell 2.16

Hva sier skolens ledelse?

I samtalene med skolens ledelse har det i hovedsak dreid seg om tildelingsmodellen, hvordan de driver økonomistyring, deres arbeidssituasjon, hvilket økonomisk handlingsrom de har, sammenhengen mellom kvalitet og ressurser, og hvordan de samhandler seg imellom og med andre kommunale instanser. I tillegg er de også spurt om hvilke muligheter de ser for å bedre den økonomiske situasjonen.

Ressurser til ledelse er ulikt fordelt på de fem skolene i Løten. De to største skolene har rektor, assisterende rektor og merkantil ressurs. De tre minste har kun rektor og lite merkantil støtte. Det betyr at rektorene på de minste skolene har de samme administrative oppgaver, alt fra økonomistyring, personalansvar, drive pedagogisk utviklingsarbeid, følge opp vaktmestertjenesten, samhandling med andre kommunale instanser, spesialundervisning, informasjon til hjemmet osv. Lista blir lang når de skal beskrive sine arbeidsoppgaver. Det ligger altså en del arbeidsoppgaver i bunn som er lik på alle skoler, men på de større skolene er det større omfang på en del av oppgavene. Flere foreldre, flere lærere å forholde seg til, flere elever og flere samarbeidspartnere. Men det er også mye parallellarbeid, mange av de samme oppgavene gjøres på alle skolene samtidig og det er et forbedringspotensial i å samkjøre mange av oppgavene. Da de merkantile ressursene ble dratt inn fra enhetene i 2005 og samlet i en felles kommunal stab, var det tanken at mange oppgaver skulle effektiviseres og sentraliseres. Men det har vist seg i ettertid at svært mange oppgaver har blitt igjen på

skolene. Samtidig er den kommunale staben redusert slik at kapasiteten derifra også er mindre.

Men rektorene er enige om at ligger et potensial i bedre samkjøring av arbeidet med økonomi, andre administrative oppgaver og pedagogisk utviklingsarbeid. Men da må dette igjen administreres under en felles ledelse. Det å få felles forståelse for hva som er Løtenskolene og hvordan man kan samhandle bedre om dette både internt og med eksterne parter ville gitt positive ringvirkninger ned til elevene.

Når det gjelder den økonomiske situasjonen spesielt, er rektorene godt kjent med fordelingsmodellen og mener at den i utgangspunktet er rettferdig når det gjelder fordelingen mellom skolene. Modellen tar hensyn til elevtallet og gjennomsnittslønnen for lærerne. Men de mener likevel modellen bør justeres slik at den er i takt med nytt lovverk slik at den sikrer at lærernormen blir fulgt. Det bør også sees på hvordan ressurser til elever med store behov skal fordeles og det bør gjøres noe med fordelingen mellom de kommunale skolene og friskolene når det gjelder ressurser til spesialundervisning. I dag blir ressursene til spesialundervisning på friskolene tatt direkte fra elevenes hjemskole. Dette fører til en uforutsigbarhet når det gjelder økonomistyring og det oppleves også en urettferdighet i at ressursene som friskolene får til spesialundervisning er helt i tråd med anbefalinger i sakkyndig vurdering fra PPT. De kommunale skolene må se på elevens totale situasjon og vurdere om det er mulig å bruke eksisterende grupper eller andre måter for å utnytte ressursen på best mulig måte. De kommunale skolene må i mye større grad ta hensyn til skolens økonomi når det gjelder enkeltvedtak for spesialundervisning i og med at de må ta det fra eget budsjett. Dette betyr at med denne praksisen blir det ikke like muligheter for kommunale og private skoler. KS-K vil derfor anbefale å se på denne praksisen, i mange kommuner regner man ut et snitt for hva elevene får på de kommunale skolene og så får friskolene sine tilskudd i samsvar med det.

Et annet spesielt utslag av denne praksisen er at når det overføres penger fra nærskolene til friskolene, blir det ført på en konto som heter «kjøp av private tjenester». Det er i prinsippet det som skjer, men tanken bak denne kontoen er nok en annen. Det dreier seg om ganske store beløp, og det gir et litt skjevt bilde av hvordan kommunen bruker sine ressurser.

Lederne i Løten synes fordelingsnøkkelen i utgangspunktet er grei nok, den er justert etter elevtall og lønnsutgifter. Likevel bør den revideres og justeres etter dagens situasjon blant annet være mer i tråd med lærernormen. Men situasjonen oppleves som ganske mye dårligere etter 2018, da fond er oppbrukt, kommunens økonomi er trangere og det blir stadig mindre til drift. Dette bekreftes også av kommunens administrasjon. Hovedproblemet er at når budsjettet for lønn er lagt, er skolene allerede på minus. Da er det ikke penger igjen til drift slik skolene forstår det. Men i dag løses det ved at det opprettes en dummy-konto og det opprettes en konto for budsjettregulering underveis. Disse kontoene synliggjør gapet mellom det tildelte budsjettet og behovet for aktiviteter som går ut over de tildelte midlene. Innenfor disse kontoene er det forventet at det skal settes effektiviseringsiltak, men det er opptil den enkelte skole å finne ut hva og hvor mye man sparer inn. Noe dekkes inn ved refusjoner fra elever fra andre kommuner, noe kommer fra sparte midler ved fravær og noe kommer inn ved sentrale justeringer i løpet av året. Beskjeden rektorene har fått er å holde driftsbudsjettet så lavt som mulig, og det er de etter KS-K sin vurdering lojale mot. Driftsbudsjettene i Løten er lave, det bekreftes når man ser på tabellene 2.7 – 2.10.

Selv om Løten som kommune hvert år kommer i havn med regnskapet, oppleves dette som en uforutsigbar måte å drive økonomistyring på, det blir for mye opp til den enkelte rektor hvordan man skal forholde seg til budsjettet man får tildelt. Rektorene får også forholdsvis lite opplæring og oppfølging i økonomiarbeidet, mesteparten løser de ved å lære av hverandre. Mye av årsaken til dette er nok lite kapasitet hos økonomiavdelingen, men det bør vurderes om denne avdelingen eller andre i administrasjonen burde vært tettere på skolene både for å drive opplæring og følge opp slik at de har en felles tilnærming til budsjettene de får tildelt. Det kan fort bli noen etiske vurderinger hvordan man skal forholde seg til budsjettet. Ifølge økonomireglementet skal merforbruk tas inn neste år, og mindreforbruk kan settes på fond, men den trange økonomiske situasjonen for kommunen har gjort det vanskelig å forholde seg til disse bestemmelsene.

Ifølge ledelsen på skolene har de nok ansatte til å følge lærernormen og det er også nok ansatte til å følge opp vedtakene om spesialundervisning. Spesialundervisningen blir i hovedsak gjennomført av kvalifisert pedagogisk personale mens det er en høy bruk av assistenter til å hjelpe elever som trenger sosial støtte, praktisk hjelp eller atferdsregulerende tiltak.

Konsekvensene av de lave driftsbudsjettene er at man sliter med å få gjennomført den undervisningen man ønsker. Det er svært begrensede ressurser til variasjon av undervisningen til ekskursjoner og muligheter for å hente inspirasjon og motivasjon utenfor skolen, og det er lite midler til de estetiske fagene. Dette blir ikke helt i tråd med Fagfornyelsen som forventer en praksisnær og meningsfylt undervisning, og hvor tverrfaglig arbeid og dybdelæring skal være noen av arbeidsformene. Elevene bekrefter dette og sier at det går ut over motivasjonen når undervisningen blir monoton og teoretisk. Det blir også vanskeligere å oppdatere undervisningsmateriell og drive nødvendig vedlikehold av inventar som stoler og pulter. Som en kuriositet kan nevnes at Ådalsbruk skole fremdeles henter ut materiell etter skolesammenslåingen i 1994. Et annet eksempel er valgfagene, tilbudene der er nå så få at det i realiteten er lite å velge i.

Ledelsen ved skolene har ikke urealistiske forventninger til romslige budsjetter, vi snakker om noen hundre tusen pr. skole slik at de kan drive skolen etter forventningene i fagfornyelsen og oppgradering av læringsmateriell og inventar. Ledelsen er fornøyd med satsingen på digitale læremidler, men de er bekymret for hvordan man skal greie å finansiere utskiftingene etter hvert som de kommer.

Driftsbudsjettet til velferd, kurs og andre aktiviteter er svært lite. Ledelsen er imponert over hvor små forventninger de ansatte har på disse områdene.

Når det gjelder samhandlingen med andre kommunale støttetjenester ser ledelsen et forbedringspotensial, det er mange eksempler på godt samarbeid om elever som trenger ekstra hjelp, og spesielt skolehelsetjenesten får gode tilbakemeldinger. Men de skulle ønske det var mer ressurser av denne type, behovet er stort. Kommunepsykologen kunne f.eks. vært til stor hjelp dersom denne stillingen ble brukt til mer kompetansestøtte i skolene. Strukturen for samarbeidet mellom kommunale tjenester er også noe uklart, det kan fort bli personavhengig om dette fungerer godt eller ikke.

Spesielt samarbeidet med HIPPT og barnevernet kan bli bedre. Ungdomsskolen opplever at de må vente over et år på å få sakkyndig vurdering på elever, og informasjonsflyten mellom

barnevernet kunne vært mye bedre uten at det går ut over hverken taushetsplikt eller ulike lovmessige ståsted. Etter KS-K sin vurdering kunne man ved å ha barnets beste i fokus og ha tydelige overordna felles føringer, klart å løse mange av de utfordringene som beskrives. Men det må arbeides både med struktur, kultur og innhold i denne samhandlingen for å få en oppvekstsektor som fungerer optimalt. Det var flere som uttrykte at det hadde vært en fordel om barnevernet lå under oppvekst.

Ledelsen på alle skolene ser at dagens skolestruktur i Løten er ressurskrevende, og dersom man skal løse de økonomiske utfordringene både oppvekstsektoren og resten av kommunen står overfor, vil det være nødvendig å gjøre grep slik at man kan få en forsvarlig drift. Færre skoler bør være løsningen i en kommune med så små avstander. De sier også at de bruker for stor del av tiden sin til administrative, merkantile oppgaver og praktiske, og det går ut over tiden som skulle vært brukt til pedagogisk utviklingsarbeid og kvalitetsheving av Løtenskolene.

Rektorene på de mindre skolene er også bekymret for hvordan de skal greie å løse kabalen når kompetansekravene kommer for fullt i 2025. Da må alle lærerne også på barneskolen ha minst 30 studiepoeng for å undervise i fagene norsk, engelsk og matematikk, og når det er få lærere på skolen kan det bli vanskelig å sette sammen et personale som har den nødvendige kombinasjonen. Den nye grunnskolelærerutdanningen er heller ikke til hjelp her i og med at de nyutdanna nå har færre fag, men flere studiepoeng enn før.

Oppsummert vil KS-K si at rektorrollen i Løten er ganske krevende p.g.a. den økonomiske situasjonen, og noe av dette kan også være bakgrunnen for den forholdsvis store gjennomtrekken i disse stillingene. Samtidig ser vi at en del av dette kunne vært bedret ved en tydeligere ledelse av Løtenskolene og et tettere samarbeid med administrative funksjoner og støttefunksjonene i kommunen.

Hva sier de ansatte?

Intervjuene med de ansatte ble gjort gjennom tillitsvalgte. De hadde fått spørsmålene på forhånd og dermed hatt mulig for å diskutere dette med de andre ansatte og kunne derfor i høy grad være representative for de ansattes mening. De ble spurt om mye av det samme som ledelsen på skolen, men det var vinklet mer mot hvordan de opplevde hverdagen og hvordan de driver det pedagogiske arbeidet.

Når det gjelder fordelingsmodellen mellom skolene så kjenner de til at den eksisterer, og de har en opplevelse av at den er rimelig rettferdig. De fleste kjente ikke til detaljene i modellen. Når det gjelder deres involvering i hvordan budsjettet settes opp på den enkelte skole, så sier de at den prosessen er svært kort, det er ikke så mye å diskutere når man i utgangspunktet starter på minus. Det blir lite å krangle om, som de sa på en skole.

De beskriver handlingsrommet som svært lite, det er lite midler til innkjøp og det betyr at de må bruke 10 – 15 år gamle lærebøker, og de har ikke anledning til å kjøpe læremidler som er oppdaterte etter de nye kompetansemålene i fagfornyelsen. De er fornøyde med å få digitale hjelpemidler med savner å kunne kjøpe mer oppdatert programvare og lisenser. Resultatet blir at en får ikke det utbyttet man kunne hatt av Ipad og PC.

Det går spesielt ut over lesing, det er ikke midler til å kjøpe inn skjønnlitterære bøker i norsk, engelsk eller andre fremmedspråk. Det går ut over både leseglede og lesehastighet, de fleste elever liker bedre å lese i bok enn på Ipad. Dette ser de også igjen på resultatene fra nasjonale prøver.

På samme måte som ledelsen skulle de ønske det var midler til å gjøre undervisningen mer relevant, motiverende og praksisnær. Det er ikke muligheter for å dra på andre turer og ekskursjoner enn de som er gratis, og det er svært lite penger til å forbruksmateriell i de praktisk-estetiske fagene. Det fører til at det blir mange kreative og billige løsninger, og de «sponser» mye undervisning med å ta med materiell hjemmefra. Men det går mye tid og planlegging for å finne alternative løsninger. Lærerne sier at de har en fantastisk jobb og det er flotte elever i Løten, men på sikt går det ut over motivasjonen å stadig måtte arbeide på sparebluss. På ungdomsskolen savner de skolefrokosten og kantina, dette var viktig både for trivselen og læringen for elevene. Svømmeundervisningen ble også nevnt, det er vanskelig å fylle opp lovkravene der med så få timer.

Lærerne er bekymret for høy assistentbruk og at det ikke blir satt inn vikarer eller at det er ufaglærte som er vikarer. Dette går ut over kvaliteten på undervisningen, og det blir mange brudd i den progresjonen man har lagt opp til. Den økonomiske situasjonen fører også til at de som i utgangspunktet skal følge opp enkeltelever blir brukt til vikarer i klassen i stedet.

De ansatte mener også at man bør se på modellen for ressurser til spesialundervisning, de mener det er noen skjevheter i fordelingen her. Både mellom private og offentlige skoler og mellom skoleslagene.

Når det gjelder drift, vedlikehold og investeringer sier de ansatte at det skjer lite på det området. Det er mange slitte flater og skolebygningene er lite fleksible og lite egnet for dagens undervisningsformer. De praktiske fagene blir rammet i og med at det er mangel på både forbruksmateriell og oppdatert utstyr. Det er heller ikke midler til å vedlikeholde og friske opp uteområdene. Når utstyr blir slitt må det kastes, og det er sjelden mulighet for å kjøpe inn nytt.

I ungdomsskolen er det en ekstra frustrasjon over at valgfagene blir færre, det er spesielt de praktiske og populære som går først, de teoretiske med store grupper blir igjen. Mange elever går da glipp av mestringsopplevelser og muligheter for motivasjon i skolehverdagen.

Samhandlingen med andre instanser beskriver lærerne på samme måte som lederne. Den halter en del, det er noe som fungerer godt, spesielt samarbeidet med helsesykepleier, men det har vært mer eller mindre fraværende i høst på grunn av smittesporing og lignende. Samarbeidet med andre instanser som PPT og barnevern er varierende, noe skyldes mye sykefravær, noe skyldes ulike faglige oppfatninger om hva som er de rette grepene. Flere nevner at de ville gjerne hatt bedre samarbeid med barnevernet, men opplever at taushetsplikten fører til at de gir mye informasjon ut, men får sjelden høre noe tilbake. Det fører til usikkerhet for hvordan de skal forholde seg til eleven på riktig måte når de ikke får informasjon eller råd, og det kan også føre til færre bekymringsmeldinger når ikke vet om bekymringene de har levert fører til handling.

Lærerne opplever at det blir flere elever som strever med sin psykiske helse, samtidig setter fagfornyelsen klare forventninger om at skolen skal arbeide med dette teamet. Men dette har

man lite opplæring i og derfor ønsker lærerne mer støtte og kompetanse fra andre fagmiljøer på dette temaet. Etter KS-K sin oppfatning ville kommunen tjent på å bruke ressursene på andre måter på dette området. Det bør vurderes om kompetansen kommunen har kan komme bedre til rette ved å endre arbeidsformer og praksis.

I forhold til kompetanseheving på andre områder er lærerne fornøyd med den nasjonale ordningen med mulighet for videreutdanning på fag. Men når det gjelder andre typer kurs for faglig påfyll og input er det ikke midler til det. Mentorordningen for nyutdanna er heller ikke oppe og går, dette er en ordning kommunen har forpliktet seg til gjennom den sentrale arbeidstidsavtalen. De tillitsvalgte er naturlig nok opptatt av lønnsforhold, og mener Løten må ha en konkurransedyktig lønn. Lærerne har sine tariffier, men for å slippe for stor gjennomtrekk på ledere er det viktig at de har samme lønnsforhold som nabokommunene. De ser at rektorene arbeider svært mye, men lurer på om de jobber mye parallelt og om det hadde lønt seg å spesialisere og samle noen av de administrative oppgavene.

De ansatte mener altså at ressursituasjon i Løten skolen går ut over kvaliteten på undervisningen. De ser på samme måte som ledelsen at en viktig grunn for dette er skolestrukturen i kommunen, den er kostnadskreven. Derfor er de også åpne for at dette må man se på. De argumenterer i tillegg med at det når skolene blir for små, så blir også det faglige fellesskapet lite, og det profesjonsfellesskapet som beskrives i fagfornyelsen kan bli for lite mangfoldig og på sikt også mindre inspirerende og attraktivt for nye lærere.

Hva sier elevene?

Samtalene med elevene ble gjort med representanter fra elevrådet. I likhet med de ansatte hadde de fått spørsmålene på forhånd og de var gjennomgående godt forberedt til samtalen. Spørsmålene til elevene dreide seg i hovedsak om hva de synes er god skole, god undervisning og hva som er viktigst for dem i løpet av skoledagen.

Vi var så heldige å møte svært reflekterte og bevisste elever. De var opptatt av god skole og de var svært klare på at de var på skolen for å lære. En god skole definerer de som et sted med høy trivsel og god pedagogikk. De ser sammenhengen mellom læring og trivsel, samtidig som de gir gode råd på hva disse to elementene innebærer.

For å få fram elevenes stemme best mulig og gjengi deres meninger mest mulig autentisk, har vi valgt å beskrive det gjennom direkte sitater. Spørsmålet her er – hva er god skole for deg?

- En god skole for meg er når det er nok lærere, vikarer når det trengs, at man gjøre litt annerledes ting, penger nok til å gjøre andre ting som MOT.
- Lærerne må ha gode læringsmåter, det skaper mer spenning i skoledagen å jobbe med prosjekter, jobber sammen med andre elever. Vi lærer mer av det praktiske og lærer best når man får utforske selv. Når læreren bare forklarer, går det ut igjen. Når vi prøver det ut selv, husker vi det.
- For meg er det viktig med godt miljø, at vi har gode relasjoner, at man trives. Trivsel og læring henger sammen, får mer motivasjon. Man skal ha lyst til å dra på skolen.
- Uteområdet betyr mye, mangler sitteplasser ute, bør ha et sted å være, bør ha aktiviteter, har basketkurver og fotballbane, men nesten ikke sitteplasser,

- En god skole har flere muligheter, flere valgfag. Skolen skal være et sted der man forbereder seg til videregående og arbeidslivet. Da trenger man mulighet for å utforske arbeidsplasser. Valgfag skal være et sted der man utvikler horisonten. Får bedre karakter i fag man trives med, burde hatt flere valgmuligheter
- Det blir mindre krangling når det er mye å gjøre ute. Skulle ønske vi hadde flere lekeapparater, i hvert fall noen husker.
- Elevmedvirkning er lurt, elevene kan si om hvordan man vil jobbe med et tema. Det vil øke motivasjonen, blir mer spennende og går mer i dybden. Kan bli tungt når man bare hører.
- Elevene kan ikke bestemme alt, lærerne må bestemme hva som skal læres, men elevene vet mye om hvordan. Lærerne er blitt bedre. Hvordan lærer denne klassen best. Jobber bedre når det er interessant. Men noen grupper fungerer dårlig, da børe læreren gripe inn..
- Gå gjennom pensum i vill fart lærer man ingenting av. Bli ferdig og passe på at alle kan det før man går videre..
- Hva trenger man penger til? Man kan gjøre mye uten penger, f.eks. trivsel, men kan trenger også noe til å lyse opp hverdagen. Trenger lite for å få det bedre. Motivasjon er viktig, få lære på nye måter, oppleve noe annerledes. Få mulighet å lære på morsomme måter. Blande det sosiale og lærerike.
- Læring er gøy og viktig, men vi trenger gulrøtter.
- Jobbdager er fine, da finner vi ut hva som passer for meg og da lærer vi. Får se hvordan vi bruker matematikken, å det er derfor vi lærer dette på skolen! Spesielt viktig for de som sliter på skolen, få lære på andre måter, se hva som er mulig i framtida. Det er ikke alle som lærer av å sitte å lese artikkel etter artikkel.
- Alle greier ikke å vise det de kan gjennom å skrive det på et ark. Det kan vises på andre måter, enten å lage et produkt eller en sang.
- Bruk av vikarer er dårlig, får lærere som ikke kan faget, f.eks. spansk. Mange elever utnytter situasjonen, ofte blir man etterlatt til seg selv. Blir feil at man må dra hjem når det ikke er lærer. Assistenten kan være greit en time, men det går ikke over tid. Mange elever lærer ingenting i vikartimer. Det har vært for mye av det i det siste. Folk blir syke, men finnes det en annen måte å løse det på.
- Skolen vår er litt liten, blitt bedre kjent med hverandre med korona. Mindre krangling nå, Det er ikke alle som kan velge venner. Jeg har bare en å leke med.
- Venner er viktig, jeg er så glad for at vennebenken er så lite brukt. Viktig å si ut hvordan man har det inni seg. Da er det lettere å finne venner.
- Bra lærere, de er snille, hjelper deg når du trenger, at vi kan ha det gøy mens vi lærer, ikke bare sitte på padden og skrive oppgaver. Snart vet jeg ikke hvordan det er å skrive med blyant.
- Det er ikke mobbing på skolen vår, jeg kjenner heller ingen som blir mobbet.

Neste spørsmål dreide seg om skolens undervisningsmateriell, datamaskiner, lærebøker osv.

- Til tider for mye Ipad, men samtidig er det en stor fordel. Men kunne lært mer av hverandre, snakke mer, få lære av hverandres meninger og synspunkter. Lese 10 sider og skrive svar på oppgaver på Ipad er lite læring. Ipad må brukes på riktig måte. Blitt

mer oppgaver. Sitter mer i hjernen når man skriver. Lærer mest av diskusjoner. Diskusjoner kan føre til at du skifter mening!

- Bruke kommunikasjon som et læremiddel, trene på å diskutere og debattere, det er viktig senere i livet. Kommer ikke langt med å skrive på en Ipad, Ipad kan brukes mer kreativt.
- Det er fint med Ipad at man kan samle alle fagene på ett sted.
- Ulikt fra person til person hvordan man lærer.
- Spennende å bruke IPAD, gir mange muligheter, lyd og bilde, mer kreativ, utvider horisonten
- Blir flinkere teknologisk, det har man bruk for det.
- Kan også brukes til å vise hva man kan på andre måter, lage pod-kast for eksempel. Kan sette karakter på det også
- Vil heller ha Ipad enn lærebøker, men må brukes til nye muligheter ikke bare one-note.
- Balanse mellom lærebok, Ipad, praktiske oppgaver og kommunikasjon/diskusjon.
- Vanlig skole: Høre – lese – skrive. Det er lite utviklende. Får ikke vist talentene og din kunnskap. Får ikke vist hvor smart du er som menneske.
- Ganske bra, men lærebøkene er gamle, utdatert informasjon, Biblioteket brukes mye. Liker å lese bøker, Liker bedre å lese bøker enn på IPAD, Leser lengre i bok, mye velge i på biblioteket
- Vi har noen lærebøker fra 2006, da var jeg ikke født en gang. Der står det noen rare ting.
- Jeg synes det er bedre å lese på Ipad, men mange vil heller lese bok.
- Noen ganger må vi lære lærerne å bruke Ipad, men de er blitt mye flinkere

Det tredje temaet var skolens bygninger, uteområde og inventar:

- Kantine er viktig, det er alternativ for å gå på butikken og usunn mat. Sosialt. Det er de små gleder man må sette pris på i livet. Kan bli en sunnere skole. Veldig mange spiser hverken frokost eller lunsj, hjernen trenger næring for å lære!
- Varm mat hadde vært bra, kan ikke ha det hver dag. Savner å ha noe å glede seg til! Skolehverdagen er grå og kjedelig. 10. er et krevende og viktig år,
- Harde stoler, pultene vingler, ønsker pult med skuff under, bare en vask i klasserommet,
- Det er mye krangling ute, vi har god plass, men det er krangling om apparatene for de som ikke vil spille fotball. Skulle ønske vi fikk nye bandykøller
- Vi burde hatt flere husker, det er for lite å gjøre når man venter på bussen for de som ikke spiller fotball.
- Pultene våre er bra, de er ikke så gamle
- Vi har god plass, men skolen vår er ikke akkurat ny.
- Vanligvis er det ganske god luft, men noen ganger blir det litt dårlig. Da sier læreren at vi skal springe rundt skolen en tur.
- Vi kunne gjerne hatt litt friskere farger, alt er grått hos oss.

Det siste spørsmålet var om det var andre ting de hadde på hjertet:

- Vil ha mindre lekser, lengre skoledag i stedet. Mer leksehjelp.
- Det går greit å kjøre skolebuss dersom den har nett. Da kan du spille eller gjøre lekser

Oppsummert kan man si at elevene er svært opptatt av undervisningen og læringen og at timene skal være interessante og motiverende. De har også høy innsikt i hvordan de selv lærer best, og at å samarbeide om læringen er lurt. De er rimelig fornøyde med inventaret og inneklima på skolene, og de har heller ikke så store krav til stoler, pulter og undervisningsutstyr. Men de ville gjerne hatt flere og oppdaterte lærebøker, og de synes måten Ipad blir brukt på er for lite kreative til tider. Dette henger nok litt sammen med lærernes uttalelse om at de gjerne ville hatt tilgang på mer programvare. Uteområdene er det de er misfornøyde med, det er få lekeapparater og for den som ikke er glad i ballspill kan det bli lite å finne på. Elevmiljøet ser ut til å være gjennomgående godt, det er lite mobbing og det er gode relasjoner til lærerne. Noen elever på de minste skolene sa imidlertid at det var få venner å velge mellom, men alle hadde en venn.

4. Nye lovkrav og andre endringer som vil påvirke skoleeiers videre planlegging

Kompetansekrav for undervisningspersonale

I 2017 ble kravet om at ansatte som skal undervise må ha relevant kompetanse i de fagene de skal undervise i, forsterket. Kravet er konkretisert i §§ 14-2 og 14-3 i forskrift til opplæringsloven. For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk på barnetrinnet kreves det at vedkommende har minst 30 studiepoeng som er relevante for faget.

For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk eller engelsk på ungdomstrinnet kreves det at vedkommende har minst 60 studiepoeng som er relevante for faget. For å undervise i andre fag på ungdomstrinnet kreves det minst 30 studiepoeng som er relevante for faget. Dette gjelder imidlertid ikke for valgfagene, utdanningsvalg og arbeidslivsfag.

Kommunen som skoleeier har fram til 1. august 2025 mulighet til å gi dispensasjon fra kravet for ansatte som har fullført allmennlærerutdanning og de som før 1. januar 2014 oppfylte kravene for ansettelse i undervisningsstilling. Konsekvensen av dette er at fra 2025 må alle skoler ha godkjent kompetanse i alle fag det skal undervises i. For små skoler vil det føre til en utfordring å få denne kabalen til å gå opp, kompetansekartleggingen for Løten viser at en skole med f.eks. 10 årsverk vil få store problemer med å fylle de formelle kravene.

Fra høsten 2017 ble grunnskolelærerutdanningen en femårig masterutdanning. Den ene utdanningen retter seg mot trinn 1-7 i skolen med vekt på begynneropplæring, mens den andre retter seg mot trinn 5-10. Studenter i grunnskolelærerutdanningen, GLU 1-7, vil normalt ha tre til fire undervisningsfag. Alle studenter må ha minst 30 studiepoeng i norsk og matematikk. Studenter i GLU 5-10 vil normalt ha to til tre undervisningsfag, og studentene må ha minst 60 studiepoeng i undervisningsfag I og II. Undervisningsfag III er normalt på 30 studiepoeng.

Med dette kan vi si at allmennlærerens tid er forbi. Studentene vil i framtiden uteksamineres med masterfordypning i enten begynneropplæring, et undervisningsfag eller i pedagogikk/spesialpedagogikk.

Lærernormen

Fra og med skoleåret 2019-20 ble normen for lærertetthet i ordinær undervisning (gruppestørrelse 2) innført. Det framgår av vedtaket i Stortinget at lærertetthetsnormen skal være på skolenivå. «Gruppestørrelse 2» er en indikator som viser antall elever per lærer i ordinær undervisning, hvor ressurser til spesialundervisning og undervisning i særskilt norsk ikke regnes med. Fra høsten 2019 skal gruppestørrelse 2 være 15 elever på 1 – 4. trinn og 20 på 5. – 7. trinn og 8. – 10. trinn.

Fagfornyelsen

Fagfornyelsen setter nye krav til undervisningen og undervisningsformer. Som tidligere nevnt er det forventninger til praksisnær og relevant undervisning, og det legges opp til mer samarbeid mellom elever. Dette gjelder både under tverrfaglige tema og i de daglige læringsaktivitetene. Læringsmiljøet er da vesentlig og elevene vil oppleve at samarbeid med andre er en viktig kompetanse. Imidlertid ser man at dersom klassemiljøet blir for lite, kan man oppleve at det blir lite valgmuligheter i samarbeidet, det blir de samme elevene som må samarbeide om det meste og det kan bli utfordrende å finne nye konstellasjoner som samarbeider godt. Noen av elevene uttrykte at små miljøer kan være sårbare når det gjaldt vennskap og valg av samarbeidspartnere.

Elevene var også svært opptatt av at undervisningen skal være variert og relevant for å skape høyest mulig motivasjon. Når rammene for ekskursjoner og praktiske aktiviteter reduseres, vil det utfordre mulighetene for å drive skolen i tråd med forventningene i Fagfornyelsen.

PPT sin nåværende og framtidige rolle

I tillegg til å utarbeide sakkyndige vurderinger, skal PPT hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov.

I forslaget til ny opplæringslov foreslås en utvidelse av PPTs mandat. Lovutvalget foreslår at *universell opplæring, forsterket innsats og individuelt tilrettelagt opplæring* innføres som nye betegnelser og bestemmelser i loven. Kravet om universell opplæring erstatter dagens krav om tilpasset opplæring. Forsterket innsats erstatter dagens krav om intensiv opplæring, men utvides til å gjelde all opplæring og alle trinn. Retten til individuelt tilrettelagt opplæring viderefører dagens rett til spesialundervisning, men deles opp i tre rettigheter. Utvalget foreslår som del av dette en utvidelse av mandatet til PPT, slik at tjenestens arbeid ikke bare skal rette seg mot den enkelte med «særlige behov», men i større grad også mot å hjelpe skolene i den universelle opplæringen.

PPT-ansattes kompetanse og utenfrablikk kan utgjøre et viktig supplement til skoleansattes kompetanse, noe som kan komme alle elever til gode.

I Løten kjøper tjenester til PPT gjennom det interkommunale samarbeidet HIPPT. I den sammenhengen er det nå en revurdering av modellen. Da blir det viktig at man i denne evalueringen tar hensyn til momentene som er beskrevet ovenfor.

Opplæringsloven § 15 – 8, samarbeid med kommunale tjenester

Skolene er pålagt å samarbeide med relevante kommunale tjenester om vurdering og oppfølging av barn og unge med helsemessige, personlige, sosiale eller emosjonelle vansker. På samme måte som PPT kan helsesykepleiere, barneverntjeneste, kommunepsykolog, psykisk helse og rus, legetjeneste og fysio- og ergoterapitjeneste bidra både på individ- og systemnivå med komplementær kompetanse til skolens egen. Stortingsmelding 6 gir tydelige signaler på at samarbeidet mellom kommunale tjenester må bli bedre, kompetansen skal komme nærmere elevene og for å lykkes med tidlig innsats kan det være nødvendig å endre både arbeidsformer og strukturer. Dette blir nærmere utdypet i kapittel 5

5. Spesialundervisning, sosiale forhold og samhandling med støtteapparatet

Løten kommune har som tidligere beskrevet en forholdsvis høy andel elever som har spesialundervisning. Vanligvis er det to hovedårsaker til dette. Det ene er når de sosiodemografiske forholdene tilsier at det er en forholdsvis stor andel av elevene som trenger spesialpedagogisk hjelp. Ifølge KOSTRA-tallene og beregningene for disse forholdene ligger Løten litt over 2 % høyere enn snittet i gruppe 7 når det gjelder antall elever som har fått denne rettigheten. Imidlertid har hver elev færre timer enn det som er vanlig for de samme kommunene.

Det andre forholdet som påvirker hvor mye spesialundervisning en kommune har, er samspillet mellom skole og PP-tjenesten, og hvilke anbefalinger PPT lager etter sine utredninger. Her er det svært ulik praksis rundt om i landet. Løten kommune kjøper denne tjenesten gjennom HIPPT, og det vi får fortalt er at skolene får forholdsvis lite ut over de sakkyndige vurderingene. Det avkrefte fra HIPPT at det kommer av at Løten betaler for lite gjennom sin andel, men det skyldes stort arbeidspress kombinert med sykemeldinger. Det fører til skolene får lite kompetanseheving, og det blir mindre kunnskap og forståelse for hvordan man kan få flere elever til å få en fullverdig opplæring gjennom tilpasset ordinær undervisning. Stortingsmelding 6, som blant annet bygger på ekspertutvalget ledet av Thomas Nordahl, Stoltenbergutvalget om kjønnsforskjeller og Barneombudets rapport «Spesialundervisning – uten mål og mening», beskriver at elever i segregerte tiltak ofte får mindre utbytte av undervisningen enn de vil gjøre når de lærer i fellesskap med andre elever. En anbefaling er at kommunene bør være tydeligere på hvilke elever som vil ha et klart større læringsutbytte ved spesialundervisning, og hvilke elever som vil ha et likeverdig tilbud i ordinære klasser.

Et tilleggsargument for Løten sin del er at det er mange klasser/grupper som er forholdsvis små og da bør også mulighetene for tilrettelegging være større. Ressursene til spesialundervisning tas fra den ordinære rammen til skolene, og dagens modell gir ikke ekstra midler til elever med ekstra behov. Det er kun gruppen på Østvang skole som får tildelt ekstra

midler etter dagens ressursfordelingsmodell. Denne modellen var nok laget på andre premisser, i dag vil de fleste foreldre ha barna sine på nærskolen, noe de også har rett på, og da bør det vurderes om modellen er treffsikker nok.

Både ledelse, ansatte og elever setter stor pris på samarbeidet og hjelpen fra helsesykepleier. Det ser også ut som om det vanligvis er god dekning av helsesykepleier på skolene, men det siste året har denne hjelpen i høy grad vært fraværende på grunn av smittesporing og andre oppgaver i forbindelse med Koronapandemien.

I Løten som i landet for øvrig er det et økende problem med barn og unge som uttrykker psykiske problemer og at de sliter med å mestre hverdagen. Noe av dette skal bøtes på ved at livsmestring er blitt tema i Fagfornyelsen og skolen skal arbeide for å styrke elevenes psykiske helse. Men dette er tema lærerne generelt har fått lite opplæring i, og her er det nødvendig med god kompetanse for å undervise og veilede i komplekse saker. Derfor er man på disse områdene avhengig av å ha samarbeid med miljøer som har kunnskap og erfaring på dette, f.eks. helsesykepleier, kommunepsykolog og PPT. I dag er det begrenset tilgang på disse tjenestene, og det kan blant annet være med på å forsterke behovet for spesialundervisning. På sikt vil det også være med på å øke behovet for hjelp fra andre deler av kommunens tjenester når elever ikke greier å følge undervisningen eller ikke fullfører videregående skole.

6. Kostnadsdrivere i skolen

Den største utgiftsposten i skolen er som tidligere nevnt lønnsutgifter. Lønn til lærere, assistenter, ledelse og eventuelle merkantile stillinger. Hvor mange lærere en skole må ha blir definert av lærernormen, fra 2019 er denne normen blitt en lov og den sier at det skal være minst en lærer pr. 15 elever på småskolen og det skal være minst en lærer pr. 20 elever på mellomtrinnet og i ungdomsskolen. Dette gjelder for alle timer gjennom uken, men eventuell spesialundervisning kommer i tillegg. Dersom man skal tenke optimal økonomisk skoledrift vil det være en skole hvor en kan dele opp elevene i 15 – grupper på småskolen og i 20-grupper på de større trinnene. I fådelte skoler gjelder de samme tallene, dersom det for eksempel er 15 elever til sammen på første og andre trinn, teller de som en gruppe.

En gruppe i barneskolen koster ca. 1.1 mill. kroner pr. år (inkludert sosiale utgifter), mens en gruppe i ungdomsskolen koster rundt 1.4 mill. kroner. Denne forskjellen skyldes at elevene har flere timer i ungdomsskolen mens lærerne underviser i færre timer enn i barneskolen. Lønnen for lærerne er uavhengig av skoleslag, men kostnadene pr. time blir av dette høyere i ungdomsskolen. En undervisningstime koster fra 30 til 40 tusen kroner for et år, avhengig om det er i barneskolen eller ungdomsskolen og lønnsnivået til læreren. En time spesialundervisning koster det samme som en time for en klasse.

Mange på ungdomsskolen savnet flere valgfag, å opprette et nytt to-timers valgfag vil da koste mellom 60 og 70 tusen kroner.

Antall grupper som må opprettes er en viktig faktor når inntektene reduseres. Som nevnt i kapittel 1 viser prognosene at statens tilskudd til undervisning vil reduseres med rundt 9 %.

Da vil det være vanskelig å finansiere den samme strukturen man har i dag ved at man har en klasse pr. trinn på de små skolene.

Ressurser til ledelse og administrasjon bestemmes av den enkelte kommune/skole men lovkravet er at skolen skal ha en rektor med pedagogisk utdannelse. Det er ikke noe krav om stillingsstørrelsen til rektor, og i Løten er det den enkelte skole økonomi som styrer hvor mye ressurser de kan bruke til ledelse og administrasjon.

Driftsutgiftene er delt i to kategorier, det ene er utgifter til drift av skolen, det vil si undervisningsmateriell som bøker, datamaskiner, formingsmateriell, mat til heimkunnskap, inventar, ekskursjoner, velferdstiltak, kontorrekvisita osv. Dette går av skolens budsjett. Den andre kategorien er drift og vedlikehold av bygninger, brøyting, strøing, forsikring osv., dette går på budsjettet til teknisk avdeling.

Når man går gjennom budsjettene skolene i Løten ser man at det er trange budsjetter og lite handlingsrom. Som det er nevnt i uttalelsene i kapittel 3 er budsjettene i all hovedsak bundet opp i lønn, når den er fordelt er skolene faktisk i minus når lønnen er lagt ut. Derfor er dette løst med dummy-konto som avdekker dette gapet og skal gi et driftsbudsjett. Men som tidligere nevnt er det usikkerhet hvordan denne kontoen skal tolkes og hvor mye det forventes at skolen skal dekke inn. De prøver gjennom året å begrense dette gjennom året med refusjoner for gjesteelever eller sykkelønsrefusjoner dersom de ikke setter inn vikar.

7. Kretsgrenseendringer og strukturendringer

Kretsgrenseendringer er noe kommunestyret har bedt om å få en vurdering av. I denne sammenhengen har KS-K sett dette opp mot to forhold, det ene er eventuelle økonomiske innsparinger, det andre er konsekvenser for elever og undervisning.

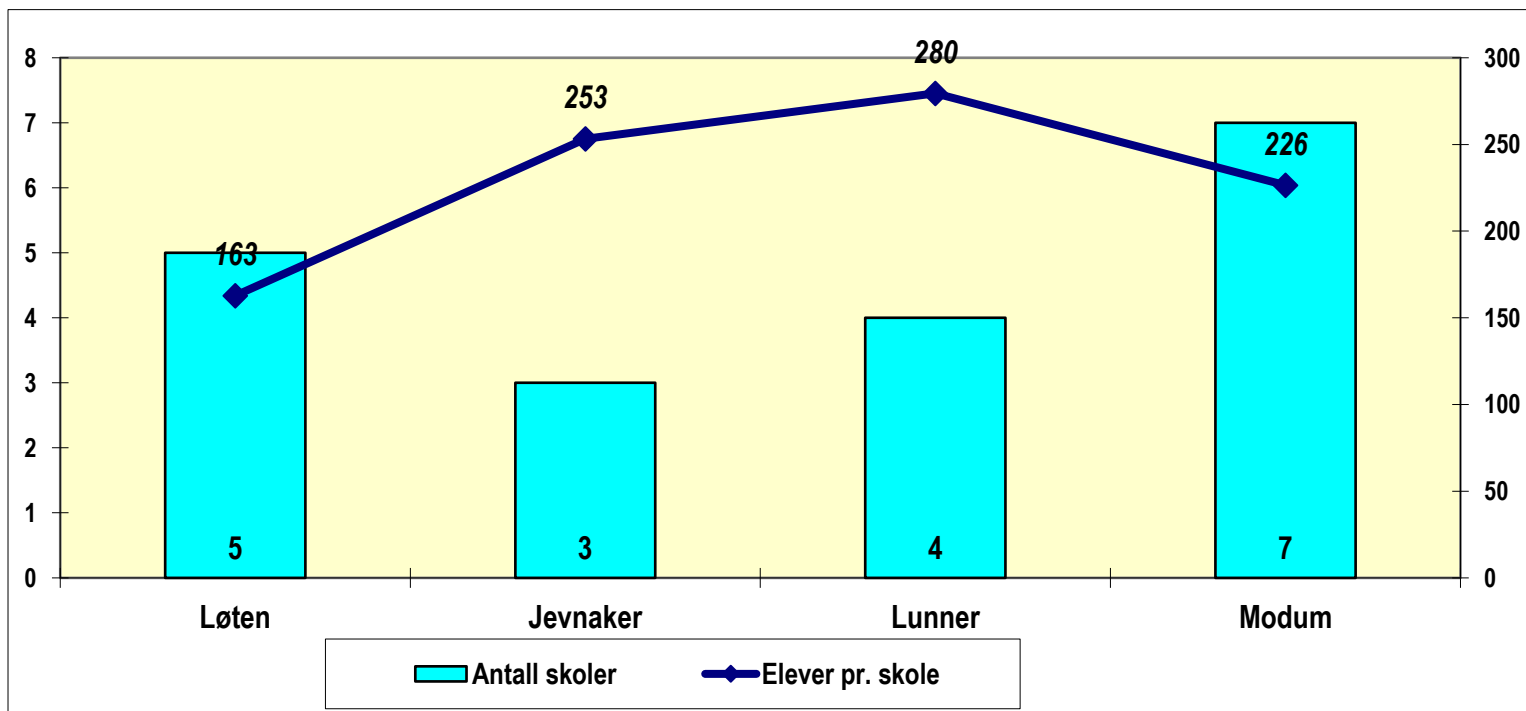
Som tidligere nevnt i kapittel 6 er lærernormen den mest førende parameteren for skolens utgifter. Lærernormen gir et forholdsvis lite handlingsrom i og med at den er såpass detaljert. Den teoretisk optimale modellen for å drive skole billig er dersom elevene kan dels opp i 15 – grupper på småskolen og 20 – grupper på mellomtrinnet og ungdomsskolen. For små skoler med maks 7 elever pr trinn i småskolen er det en mulighet å slå sammen trinn og organisere seg i en fådelt skole i og med at summen på to trinn ikke kan overstige 15 elever. For mellomtrinnet vil det være maks 10 elever på trinnet som er grensen for at det vil være noe økonomisk å hente på fådeling.

I andre sammenhenger kan det være mulighet å flytte elever mellom skoler for å fylle gruppetallene på 15 og 20. Problemet er imidlertid at elevtallet varierer fra år til år på de enkelte skolene, så dersom man vil jobbe etter et prinsipp om optimal gruppeinndeling må man justere grensene hvert år for å få et merkbart utbytte. Nå er skolekretser regnet som en lokal forskrift og da må de i så fall opp til behandling i kommunestyret hvert år.

Et konkret eksempel på hvordan dette vil slå ut er å se på neste års skolestartere. Dersom man skal få noen økonomisk gevinst for organisering av neste års 1. klassinger vil man kunne spare en gruppe på å flytte en elev fra Lund skole til Jønsrud og flytte to elever fra Ådalsbruk til Østvang. Neste år er bildet imidlertid annerledes, da er det andre løsninger som vil være

besparende. Dette kan man se nærmere ved å se på tallene for framtidige elever på ulike trinn, vedlegg 2.

For barn og familier er ikke «flytende kretsgrenser» noe god løsning, det vil føre til mye usikkerhet og uro. Det vil i tillegg gå med mye ressurser til organisering og planlegging av en slik ordning. Dersom man vil ha en permanent endring som kan føre til en mulig innsparing, må man ta bort så mange elever fra en skole at de kan organisere seg som en fådelt skole. Men da må man som nevnt ned på trinn ned på 7-8 elever, og det er ikke å anbefale ut ifra de argumentene som er nevnt tidligere i rapporten.

Dersom man vil gjøre noe med strukturen som kan gi en mer framtidig bærekraftig økonomi for Løtenskolene er det tre løsninger som vil gi bedre økonomisk gevinst. Det ene er å lage en modell som flere kommuner har valgt å kalle oppvekstsenter. Det vil si at man har slått sammen barnehage og småskole og plassert de i et felles bygg med felles ledelse. Da vil man spare en del utgifter på drift når barna samles i samme bygning, og det vil også kunne spares en del ressurser på ledelse. Faglig sett kan man argumentere for at sammenhengen mellom skole og barnehage blir bedre, og man opprettholder et fagmiljø som er stort nok til at det er interessant å arbeide der.

Når det gjelder kapasitet i skolene så er det det plass til å samle alle elevene på mellomtrinnet på to skoler. Da kan f.eks. to skoler være oppvekstsenter med barn fra 1 år til og med 4. klasse mens to skoler er 1 – 7 skoler.

Det andre alternativet er skolesammenslåing. Med framtidssbildet og den økonomiske situasjonen som er beskrevet i rapporten er det en løsning som er skissert fra flere ledere og ansatte i kommunen, og det vil også være den mest bærekraftige løsningen. Det er vanskelig å anslå nøyaktige kronebeløp på slike grep, men det vil helt sikkert gi gevinster på mindre utgifter til drift av bygninger, det vil gi mindre behov for antall ledere og det gir større

muligheter for optimal gruppestørrelse. Ved å gå fra fire til to barneskoler vil et forsiktig anslag kunne gi en innsparing på 6 –8 mill. pr.år. Noe som vil gi skolene et økonomisk og faglig ståsted slik at de kan arbeide etter framtidige forventninger og lovkrav. Med de befolkningsframskrivingene man ser i dag er det god nok kapasitet til å samle barneskoleelevene på to skoler.

En ulempe ved en slik løsning er at det vil bli en krevende prosess å finne ut hvilke skoler man skal samles på, men det må da settes opp mot den strukturen man har i dag og vurdere om dagens løsning er bærekraftig på sikt, både økonomisk, faglig og sosialt for elevene.

Et tredje alternativ er å samle alle barneskoleelevene på en felles skole, på f.eks. Østvang skole. Den kan med et påbygg ha plass til alle elevene i kommunen, og det vil kanskje oppleves som den mest rettferdige løsningen. Sør-Odal kommune har nettopp gjort et slikt grep.

Ved et slikt grep vil man møte en del diskusjoner på hva som er farlig skolevei og hva som er for lang skolevei. Transportøkonomisk institutt (TØI) publiserte i 2018 en rapport med analyse av trafikkulykker på skoleveien for perioden 2007 til 2016. Den viser at antall hardt skadde og drepte heldigvis har gått sterkt nedover i perioden, fra 331 ulykker i 2007 til 94 ulykker i 2016. Men fremdeles er det alt for mange som blir hardt skadet eller drept på skoleveien. De fleste er syklist, fotgjenger eller passasjerer i personbil. Kun ett barn har mistet livet som passasjer i buss i perioden. Rapporten viser at de fleste ulykkene foregår i spredtbygde strøk (69 %) på riks- eller fylkesvei.

En ulempe ved at flere må ta buss til skolen er at man går glipp av den helsemessige gevinsten ved å sykle eller gå.

Fylkeskommunen opererte tidligere med konkrete tidsrammer for akseptabel reisetid for ulike aldersgrupper. I gjeldende retningslinjer for skoleskyss er disse tatt bort og erstattet med beskrivelsen «reisetid er ikke fastsatt, men vil vurderes individuelt etter praktiserte normer. Samlet reisetid vil være sum av beregnet gangtid, reisetid og ventetid. Ved organisering av skyss for 1.- 4. trinn er det viktig at reisetiden blir så kort som mulig.» I dag er det 36 % av elevene som har skoleskyss, men elevene i Løten har kort reisetid da det er små avstander her. Det er mulig å organisere det innenfor en forsvarlig reisetid, men utgiftene til skoleskyss vil selvfølgelig bli større.

Uavhengig av hvilken modell som velges må det tas med i beregningen at det er varierende kvalitet på dagens skolebygg, og framtidige investeringer bør tas i sammenheng med valg av skolestruktur.

Hva sier forskningen om små og store skoler og konsekvenser av sammenslåinger

Dette kapitlet er en generell beskrivelse av forskning og historikk rundt ulike problemstillinger ved skolestruktur, og som kan være til nytte i den framtidige diskusjonen om hvordan Løten skolen skal organiseres.

Debatten om skolestørrelse i Norge har stort sett handlet om at skolene ikke må være for små. I andre, mer folkerike og tettbygde land, handler diskusjonen gjerne om at skolene og klassene ikke må være for store. Opplæringslovens § 9-5 andre ledd lød slik: «Til vanleg bør det ikkje skipast grunnskolar med meir enn 450 elevar.» Stortinget vedtok å fjerne denne bestemmelsen i juni 2016. Hovedårsaken var knyttet til at økonomisk og juridisk rammestyling skal være hovedprinsippet for den statlige styringen, med lokalt handlingsrom som siktemål. Den anbefalte maksgrensen hadde betydning for kommunenes vurdering og valg av skolestruktur, i mange tilfeller som en motvekt til rene økonomiske vurderinger.

Bak § 9-5 lå det faglige vurderinger basert på norsk kontekst. Begrunnelsen for å gi en slik anbefaling er antagelsen om at for store skoler gir dårligere rammebetingelser for læring enn mindre skoler. Ulempene ved en stor skole er mindre oversikt og dermed usikkerhet for de minste elevene, som igjen kan føre til redusert trygghet og mindre trivsel. Som vist i kapittel 3.2 foreligger det imidlertid ikke entydige empiriske funn som styrker hypoteser om sammenheng mellom størrelse og kvalitet. Forskerne er ikke enige om hva som kan være en ideell skolestørrelse.

I Debbie Meiers (1995) mye omtalte studie av Central Park East-skolen i East Harlem konkluderer hun med at selve nøkkelen til suksess for skoler er at de ikke blir for store¹. Ideelt skulle barneskoler ha maksimum 300 elever og ungdomsskoler maksimum 400 elever. I sin analyse gir Meier seks begrunnelser for en liten skolestørrelse, der blant annet nærhet mellom elever og lærere, samt mellom lærere og mellom elever er vesentlig.

Det er grenser for hvor stor en skole kan og bør være, for at skolens ledelse skal ha rom for pedagogisk ledelse og kunne «halde seg fortruleg med den daglege verksemda i skolene og arbeide for å utvikle verksemda», jf. opplæringsloven § 9-1. Blir skolen for stor, kan ledelsens rolle reduseres til ren administrasjon. Samtidig må skolen være stor nok til at ledelsesressursen understøtter behovet for kollektive utviklingsprosesser. Forskning innenfor skoleutvikling er meget klar når det kommer til behov for velfungerende og systematisk pedagogisk ledelse for å oppnå skoleutvikling og lærende organisasjoner (Hargreaves & Fink, 2008; Fullan, 2007; Louis, 2010). Ved større skoler vil det være mer ressurser til skoleledelse og det kan være grunn til å tro at også ledelsen i større grad vil kunne følge opp og spesialisere seg innenfor mer avgrensede ansvarsområder.

Skoleutvikling henger også sammen med behovet for en viss stabilitet blant fagpersonalet. Senter for økonomisk forskning (SØF) v/ Falch og Strøm publiserte i 2005 en artikkel om fordeling av lærerressurser mellom norske grunnskoler. I artikkelen beskrives at sluttessannsynlighet blant fagpersonalet er på sitt laveste når antall elever er rundt 400. Både skoler over og under denne størrelsen har høyere turnover, men sluttetilbøyeligheten er klart størst ved skoler med færre enn 50 elever. Artikkelen konkluderer derfor med at de små skolene framstår som mindre attraktive for lærerne.

Det foreligger lite forskning på de faktiske samfunnsmessige konsekvensene av endringer i skolestrukturen, både i distrikts-Norge og sentrale deler av landet. Vi omtaler i dette kapitlet det vi vurderer å være gjennomgående trekk ved det materialet som foreligger, og tar utgangspunkt i to utredninger der aktørene har gjort litteraturgjennomgang av nasjonal og internasjonal forskning.

---

¹ https://deborahmeier.files.wordpress.com/2012/02/1995_smallschools.pdf

Vurderingene om nedlegging av skoler gjøres ifølge K.J.Solstad (2009) ut fra to hovedgrunner; økonomi (det er dyrere å drifte små enn større skoler) og sviktende elevtall. Slike vurderinger fører ofte med seg en lokal mobilisering. Ifølge Solstads studie tar mobiliseringen hensyn til skolens viktige rolle for hele lokalsamfunnet, i tillegg til at foreldre og bygdefolk ser på den lokale skolen som et trygt og godt læringsmiljø for elevene. En frykter negative konsekvenser for lokalsamfunnet dersom skolen legges ned, eksempelvis i form av mangel på rekruttering av unge familier, motsetninger mellom ulike konkurrerende steder, og sosiale og helsemessige aspekter ved lang skolevei.

Norsk senter for bygdeforskning v/ Villa foretok i 2015 en litteraturgjennomgang på forskning og evaluering om skolesentralisering/-strukturendring, med spesielt fokus på konsekvenser for lokalsamfunnene. Gjennomgangen viser blant annet til forskning fra Nordlandsforskning (Solstad 2006) og Høgskulen i Volda (Kvalsund 2004), som finner at «små skoler er viktige sosiale arenaer i mindre bygdesamfunn og kan skape læringsaktiviteter som er godt forankret i lokalbefolkningen og lokal kultur og miljø. Dette er viktige forhold dersom distriktspolitiske målsetninger om levende bygder og levedyktige lokalsamfunn i distriktene skal opprettholdes.»

Villa omtaler dette videre i et oppsummerende punkt: «Ved nedleggelse berøres flere enn elevene og deres undervisningsplass. Skolen er en ressurs for lokalsamfunnet/bygda; et minnesmerke, relatert til historie, styrker plassfølelsen, skolen er influert av lokal kultur og aktiviteter i bygda. Skolen er mer enn en plass for undervisning, en informasjonskanal for hvordan familiene har det og hva som skjer i bygden, lokale for aktiviteter utenom skoletid, en plass for sosiale nettverk og sosialisering i nærområdet.»

Det vises i Villas litteraturgjennomgang også til Telemarksforsknings skolestrukturutredning i Stange kommune (Lie m.fl. 2014). Der vurderes konsekvenser av endret skolestruktur, blant annet bosetning og attraktivitet. Utredningen finner ikke støtte i forskningslitteraturen for at bygda «dør» dersom skolen legges ned. Det er imidlertid vanskelig å si hva som påvirker lokalsamfunnet og tilflytting på lang sikt. «Dersom befolkningen tynnes ytterligere ut etter skolenedleggelse, er det vanskelig å påvise at det skyldes nedleggelsen eller om det er et resultat av en utvikling som ville skjedd uansett». Det vises til undersøkelser som sier at i bygder der skolen blir lagt ned og det er lang vei til skolen stagnerer gjerne befolkningsutviklingen. I slike bygder er det gjerne utflytting, lite tilflytting og på sikt forgubbing og uttynning. Men det understrekes at en slik utvikling sjelden skyldes skolenedleggelsen, men heller forhold knyttet til arbeidsmarkedet, næringsutvikling og befolknings sammensetning. Når skolenedleggelse kommer på toppen, forsterker det en allerede påbegynt nedgang i befolkningen.

Østlandsforskning v/ Alnes og Lauritzen utarbeidet i 2015 et notat for Lillehammer kommune i forbindelse med utredning av barnehage- og skolestruktur i kommunen. I notatet er samfunnsmessige konsekvenser ved endringer i barnehage- og skolestruktur viet et eget kapittel, basert på gjennomgang av tilgjengelig forskning på området. Oppsummert beskrives at «det er en redsel for at tilhørigheten og fellesskapsfølelsen, at den kollektive sosiale kapitalen i et nærmiljø og lokalsamfunn skal forsvinne, som preger motargumentene mot endringer av skolestrukturen hvor nedleggelse av skoler kan være et alternativ. Hvor store konsekvenser en eventuell endring av skolestrukturen får, avhenger av flere forhold som hvordan skolen samhandler med lokalsamfunnet og hvor «robust» lokalsamfunnet og nærmiljøet i utgangspunktet er, og hvorvidt sosiale og kulturelle aktiviteter vil fortsette som før (Hagen et al, 2010).» Det poengteres at konsekvenser av skolenedleggelse må vurderes i sammenheng med andre prosesser og forhold i arbeidsmarkedet, næringsstrukturen og befolknings sammensetningen. Spesielt betyr arbeidsmarkedet mye for bosetting og flytting.

Tilsvarende Norsk senter for bygdeforsknings litteraturgjennomgang konkluderes det med at skolenedleggelse ikke automatisk medfører avgjørende negative konsekvenser for lokalsamfunnet. Kort sagt, «det kommer an på». Blant annet handler dette om at den rollen skolen har i lokalsamfunnet vil være avgjørende for de samfunnsmessige konsekvensene av en eventuell endring i skolestrukturen.

Østlandsforskning skriver i sin oppsummering at mye av stedsidentiteten i et lokalsamfunn kan opprettholdes gjennom en videreføring av aktiviteter i og rundt den tidligere skolens lokaler, for eksempel som barnehage, klubbhus, grendehus, og også private skoler. Selv om skolen brukes til nye formål kan aktiviteter som 17. mai-feiringer og ulike arrangementer fortsette for å opprettholde nærmiljøet og lokalsamfunnet som en viktig kilde til innbyggernes sosiale kapital. I mange tilfeller vil dette avhenge av frivillig initiativ. I beste fall kan dermed en skolenedleggelse bidra til mobilisering i grenda, og faktisk danne grunnlag for økt engasjement, og slik styrke den lokalt forankrede ansvarsfølelsen.

8. Oppsummering og anbefalinger fra KS-Konsulent

Den generelle inntrykket av Løtenskolene er at de drives svært nøkternt, det er ingen funn som viser at det brukes for mye penger til den ordinære drift eller innkjøp. Tvert imot så drives skolene i dag helt på minimum når man ser på midler til inventar, læremidler og drift. Det går også svært lite midler til velferd, både til elever og ansatte. Selv om det ikke er noen direkte kobling mellom økonomi og læringsresultater, er det likevel et manglende handlingsrom her som begrenser mulighetene for variasjon og tilhørende motivasjon gjennom gode læringsopplevelser. Undervisningen blir rimelig lik fra dag til dag, og det er vanskeligere å fylle intensjonene i Fagfornyelsen om praksisnær og relevant undervisning i f.eks. dybdelæring og tverrfaglige tema. Elevene i Løten får i mindre og mindre grad muligheten til opplevelser utenfor skolen i og med at ressursene til slike aktiviteter er såpass lave.

Det samme gjelder også andre forhold som skaper motivasjon for læring, oppdaterte skolebøker, lisenser for god programvare og materiell til de praktisk-estetiske fagene. Antall valgfag i ungdomsskolen er også redusert slik at elevene beskriver det som ikke reelle valg.

De ansatte opplever at de opererer med budsjetter som ikke gir rom prioriteringer eller justeringer, året starter med et budsjett i minus og hovedforståelsen er at det må spares gjennom hele året på alle budsjettposter. Etter vår gjennomgang av den økonomiske situasjonen i Løtenskolene, ser det ut som om dette er en situasjon som ikke er bærekraftig på sikt. Det er ikke ressurser til å kompensere for slitasjen på inventar og læremidler, og det er en slitasje både på ledere og ansatte ved å forholde seg til så trange økonomiske rammer. Dette går på bekostning av det utviklingsarbeidet skolene burde hatt mer av for å øke kvaliteten på undervisningen slik at resultatene blir mer i tråd med nasjonale og kommunale forventninger.

Men dette henger ikke helt sammen med det bildet som viser ressursbruken i Løten sammenlignet med andre kommuner. Med unntak av investeringer ser ikke bildet så ulikt ut

når det gjelder midler til lønn og drift, så det er derfor andre forklaringer på det som oppleves som en svært trang økonomi. Det skyldes etter KS-K sin analyse i hovedsak en dyr skolestruktur og en høy andel spesialundervisning, men det er også en del mindre momenter som kan bedre situasjonen.

Derfor ser vi at det er flere løsninger som ville gitt bedre økonomiske forhold for skolene i Løten. Det er betimelige ønsker som kommer fram fra både elever og ansatte, det er behov for større forutsigbarhet og det er behov for nok midler til å drive undervisning etter dagens forventninger og lovkrav. Derfor vil KS-Konsulent komme med følgende anbefalinger for å bedre de økonomiske forholdene i Løtenskolen:

1. Evaluere spesialundervisningen. Ressursene som brukes til denne undervisningen ligger ganske høyt over det man kan sammenligne med i andre kommuner. Her må spesielt nevnes det høye tallet på mellomtrinnet og oppover, det er lite forenlig med forventningene om tidlig innsats. Her må man også påpeke den forholdsvis høye bruken av assistenter, jamfør ekspertutvalget til Nordahl og Stortingsmelding 6. Å arbeide med kvaliteten i det ordinære tilbudet er bedre løsninger enn å bruke kvantitative løsninger med å ansette mange ufaglærte. Det er da viktig å ha en god dialog med HIPPT og vurdere hva slags hjelp som hjelper og hva som kan løses innenfor ordinære rammer. Dagens praksis viser at skolene/elevene venter i svært lang tid på en utredning og tilhørende anbefaling. I og med at dagens struktur er under vurdering, bør man også vurdere hvordan innholdet og samarbeidet skal være.
2. Samhandling i oppvekstsektoren. Løten har et ganske stort forbedringspotensial ved bedre samhandling mellom de ulike instansene som skal hjelpe utsatte barn og unge. Det er enkeltteksempler på at det fungerer godt, men det forklares som regel med innsats fra enkeltpersoner. Det er behov for å arbeide med både struktur, kultur og innholdet i denne samhandlingen, og hovedformålet må være å øke kompetansen til ansatte og foresatte slik at de kan hjelpe flere elever innenfor det ordinære skoletilbudet og at barnets livssituasjon blir sett i en helhet. Men det betinger et godt samarbeid mellom skolen, kommunens støttetjenester som helsesykepleier, HIPT og barnevern. I Løten som i alle andre kommuner er det økende behov for å hjelpe barn og unge med psykiske utfordringer. I Fagfornyelsen er det et krav om at skolen skal kunne gi barn hjelp som har denne type behov. Men da er man avhengig av kompetanse fra flere fagmiljø, og kommunepsykologen bør ha en sentral rolle her.
3. Modell for tildeling av midler til spesialundervisning. Her er det to forhold man bør se på, det ene er bruken av den forsterka avdelingen på Østvang skole, hva skjer med elever som i stedet vil bruke nærskolen? Hvordan kan man sikre at det blir likeverdige tilbud, både når det gjelder tilgang til kompetanse og ressurser man har til rådighet. Det andre gjelder fordelingen mellom offentlige skoler og friskolene. Nå er ordningen slik at elever som går på friskoler og får anbefaling om spesialundervisning går til den kommunale skolen de sogner til og får dekket det av deres budsjett. Da får de de dekket det i sin helhet ut ifra det som anbefales i sakkyndig vurdering. Når kommunale skoler skal gjøre enkeltvedtak om spesialundervisning, har de som regel ikke anledning til å følge anbefalingen helt ut, man ser på situasjonen eleven er i, om det er flere i klassen som har spesialundervisning fra før osv. Vi anbefaler å se på denne ordningen slik at det blir samme fordelingen i kommunale skoler og friskoler.

4. Flere inntekter. I dag er det liten praksis for å hente inn midler utenfra. Det er svært mange støtteordninger både fra overordna myndigheter, ulike fond og spesielle satsinger som kan gi både inspirasjon og motivasjon til f.eks. utviklingsarbeid. Men på grunn av liten kapasitet og noe manglende kunnskap blir dette gjort i svært liten grad.
5. Ekstra ressurskrevende brukere. Det er mulig å få refundert midler til ekstra ressurskrevende brukere når utgiftene overstiger et minstebeløp. For å få refundert slike midler, må ressursene være formulert som enkeltvedtak, men ofte er det dårlig samkjøring mellom ulike kommunale instanser når man søker som slike ressurser. Det kan være at man hver for seg ikke kommer over egenandelen, men når man slår de sammen kan det gi grunnlag for refusjon.
6. Opplæring og oppfølging av ansatte med økonomiansvar. Mange ledere med økonomiansvar har lite opplæring i økonomisystemet og økonomistyring. De er avhengige av hjelp og sparring fra kollegaer, og det løser situasjonen til en viss grad. Men det ville være bedre med en opplæring og tett oppfølging fra en person med økonomikompetanse som kan følge skolene tett, spesielt i begynnelsen av året slik at man kan justere kursen fortløpende.
7. Se på rektorrollen og vurderer hvilke oppgaver som skal ligge der. Vurderer oppgaver som kan løses i fellesskap for å hindre parallellarbeid, en aktiv kommunal ledelse av skolene når det gjelder utviklingsarbeid og arbeid med kvalitet i undervisningen. Få en bedre samling rundt Løtenskolen.
8. Reelle budsjetter. Alle skolene får et budsjett som starter på minussiden når lønnsutgiftene er lagt inn. For å finne penger til drift og få budsjettet i balanse opereres det med to andre poster, den ene en såkalt «dummy-post» og den andre er en post for etterregulering av inntekter. Her blir det lagt inn midler som kommer ekstra på sykelønnsrefusjoner, inntekter på brukere fra andre kommuner osv. Det hadde vært lettere og mer forståelig for skolene å drive god økonomistyring dersom det opprinnelige budsjettet hadde vært det reelle og som er det absolutte man skal forholde seg til, jamfør føringene i økonomireglementet.
9. Vurderer tildelingsmodellen. Selv om de fleste er fornøyd med modellen og synes den er rettferdig, bør den likevel vurderes med bakgrunn i momentene ovenfor. Det må også sees på hvordan den er i forhold til lærernormen, om den dekker lovkravene der.
10. Skolestruktur. Som beskrevet i kapittel 7 er det vanskelig å hente ut økonomiske gevinster ved å kretsgrenseendringer. Da må man i så fall ha flytende grenser slik at man kan justere for hvert år slik at man kan så fulle grupper etter lærernormen som mulig, eller man må ha en skole som er så liten at man kan ha en fådelt inndeling. Men begge disse alternativene vil vi ikke anbefale på bakgrunn av de konsekvensene som er beskrevet i kapittel 7. Dersom man skal gjøre strukturendringer som gir økonomisk større handlingsrom for skolene er sammenslåing noe som bør vurderes. Det er kapasitet på nåværende skoler til å ha to barneskoler i stedet for fire. Da vil man kunne ha mer optimal gruppestørrelse, et større sosialt elevmiljø og et lærerpersonale som kan undervise etter kompetansekravene som kommer i 2025. En slik prosess vil trenge politisk mot og handlekraft, men dersom man veier fordelene opp mot ulempene, vil det være den mest bærekraftige løsningen på sikt.

11. Oppvekstsenter. En del kommuner velger en løsning med oppvekstsenter der man slår sammen barnehage og skole, gjerne elevene fra 1-4 trinn. Ved å legge ned barnehagene og flytte barna til skolen kan man spare driftsutgifter, og man kan ha felles ledelse. 5 – 7 trinn kan slås sammen på andre skoler. Det er små avstander i Løten, og reisetiden vil være overkommelig for de aller fleste uansett hvilken løsning som velges. Det er spesielt på mellomtrinnet det er mest å hente på sammenslåing av skoler slik situasjonen er i dag.

Vedlegg

1. Vedlegg 1, tallmateriale som er brukt i rapporten
2. Vedlegg 2, Fødselstall pr. skolekrets
3. Skolekretsgrenser: [Kommunekart](#)

1. Referanseoversikt

1. Alnes, P. K. og Lauritzen, T. (2015): Skole- og barnehagestruktur i Lillehammer kommune. ØF-notat 06/2015, Østlandsforskning. Hentet fra https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2017/09/062015_Skole-og_barnehagestruktur_i_Lillehammer_kommune.pdf
2. Bonesrønning, H. og Vaag Iversen, J. M. (2010): Prestasjonsforskjeller mellom skoler og kommuner: Analyse av nasjonale prøver 2008. Senter for økonomisk forskning, SØF-rapport nr 01/10
3. Falch, T. og Strøm, B. (2005): Fordeling av lærerressurser mellom norske grunnskoler. Artikkel i bladet Utdanning, hentet fra <https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa74/kap-10.pdf>
4. Fullan, M. (2007). The new meaning of educational change (4. utgave). New York: Teachers College Press
5. Hargreaves, A. & Fink, D. (2008): Hållbart lederskap i skolan. Hungary: Studentlitteratur
6. Kollin, M. S. og L. H. Eriksen (2010): Konsekvenser af en ændret skolestruktur. Et litteraturreview af eksisterende undersøgelser. KREVI, Aarhus, Danmark
7. Kunnskapsdepartementet (2018): Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S. Hentet fra <https://www.udir.no/contentassets/d17329d700824c6386d1a1b41acb61c5/retningslinjer-for-utforming-av-nasjonale-og-samiske-lareplaner-for-fag-i-lk20-og-lk20s-fastsatt-av-kd-ny-11.10.2018-004.pdf>

8. Louis, K.S. (2010). Strong Cultures and School Improvement. Videoforedrag fra FOTH-konferanse, hentet fra: [http://www.udir.no/Artikler/ Skoleutvikling/ Fra-ord-til-handling/Sterk-forelesing-omorganisasjonsutvikling-og-skoleutvikling/](http://www.udir.no/Artikler/Skoleutvikling/Fra-ord-til-handling/Sterk-forelesing-omorganisasjonsutvikling-og-skoleutvikling/)
9. Lødding, B. og Vibe, N. (2010): "Hvis noen forteller om mobbing...". Utdypende undersøkelse av funn i Elevundersøkelsen om mobbing, urettferdig behandling og diskriminering. NIFU, rapport 2010-48
10. Meier, D. (1995): Small Schools, Big Results. Artikkel i The American School Board Journal, hentet fra https://deborahmeier.files.wordpress.com/2012/02/1995_smallschools.pdf
11. Kollin, M. S. og L. H. Eriksen (2010): Konsekvenser af en ændret skolestruktur. Et litteraturreview af eksisterende undersøgelser. KREVI, Aarhus, Danmark
12. Kunnskapsdepartementet (2018): Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S. Hentet fra <https://www.udir.no/contentassets/d17329d700824c6386d1a1b41acb61c5/retningslinjer-for-utforming-av-nasjonale-og-samiske-lareplaner-for-fag-i-lk20-og-lk20s-fastsatt-av-kd-ny-11.10.2018-004.pdf>
13. Louis, K.S. (2010). Strong Cultures and School Improvement. Videoforedrag fra FOTH-konferanse, hentet fra: [http://www.udir.no/Artikler/ Skoleutvikling/ Fra-ord-til-handling/Sterk-forelesing-omorganisasjonsutvikling-og-skoleutvikling/](http://www.udir.no/Artikler/Skoleutvikling/Fra-ord-til-handling/Sterk-forelesing-omorganisasjonsutvikling-og-skoleutvikling/)
14. Lødding, B. og Vibe, N. (2010): "Hvis noen forteller om mobbing...". Utdypende undersøkelse av funn i Elevundersøkelsen om mobbing, urettferdig behandling og diskriminering. NIFU, rapport 2010-48
15. Meier, D. (1995): Small Schools, Big Results. Artikkel i The American School Board Journal, hentet fra https://deborahmeier.files.wordpress.com/2012/02/1995_smallschools.pdf
16. NRK Rogaland (2017): – Ingen grunn til å frykte store skoler. Nettartikkel, hentet fra [https://www.nrk.no/rogaland/ -sma-og-store-skoler-har-de-samme-utfordringene-1.13432092](https://www.nrk.no/rogaland/-sma-og-store-skoler-har-de-samme-utfordringene-1.13432092)
17. Regjeringen.no: Fakta om ny, femårig grunnskolelærerutdanning. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/fbaf26939bbd40abacba73e34a95d2fc/faktaark-rammeplan-for-ny-larerutdanning.pdf>
18. Regjeringen.no: FNs barnekonvensjon. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>
19. Regjeringen.no: NOU 2002:10 Førsteklasses fra første klasse— Forslag til rammeverk for et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem av norsk grunnopplæring. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2002-10/id145378/?ch=1>
20. Regjeringen.no: NOU 2014:7 Elevenes læring i fremtidens skole— Et kunnskapsgrunnlag. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2014-7/id766593/?ch=1>
21. Regjeringen.no: NOU 2019:23 Ny opplæringslov. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-23/id2682434/>
22. Skoleporten, skolebidragsindikatorer <https://skoleporten.udir.no/rapportvisning/grunnskole/laeringsresultater/skolebidrag-5-7-trinn/loeten-kommune?orgaggr=o&sammenstilling=1&fordeling=2>
23. Sollien, T. H. (udatert): Sammenheng mellom skolestørrelse og kvalitet. Asplan Viak. Hentet fra <https://docplayer.me/7075919-Sammenheng-mellom-skolestorrelse-og-kvalitet-av-tone-h-sollien-asplan-viak.html>
24. Solstad, K. J. (2009): Bygdeskolen i Velstands-Noreg. Opplandske bokforlag
25. Statistisk sentralbyrå: Elevar i grunnskolen. Hentet fra <https://www.ssb.no/utgrs/>

26. Statistisk sentralbyrå: Rapport 2017/02 - Er det forskjeller i skolars og kommuners bidrag til elevenes læring i grunnskolen? Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/er-det-forskjeller-i-skolars-og-kommuners-bidrag-til-elevenes-laering-i-grunnskolen?fane=om>
27. Stortinget.no: Tett på - tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=77417>
28. Transportøkonomisk institutt (2018): Ulykker på skoleveg. Hentet fra <https://www.toi.no/publikasjoner/ulykker-pa-skoleveg-article35001-8.html>
29. Trøndelag fylkeskommune (2019): Retningslinjer for skoleskyss – Grunnskoler. Hentet fra https://www.trondelagfylke.no/contentassets/4daf9205df864ffa9b9ebec7a44a1e87/retningslinjer-for-grunnskoleskyss-i-trondelag-2019_endret-av-fylkestinget-120619.pdf
30. Utdanningsdirektoratet: Lærernorm for grunnskolen - kalkulator (2019-20). Hentet fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/larernormkalkulator/larernorm-for-grunnskolen2/>
31. Utdanningsdirektoratet: Overordnet del av læreplanverket. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.5-profesjonsfellesskap-og-skoleutvikling/>
32. Utdanningsdirektoratet: Statistikknotat 3/2018 - Skolenedleggelse: Det er færre skoler i dag enn for 10 år siden. Hentet fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finnforskning/tema/skolenedleggelse/>
33. Villa, M. (2015): Litteraturgjennomgang: Forskning og evaluering om skolesentralisering/- strukturendring. Norsk senter for bygdeforskning, NTNU. Hentet fra <http://xn--skoleogmsamfunn-lob.no/wp-content/uploads/2015/12/SFTK-leveranse-22.09.15.pdf>
34. Alle lov- og forskriftshenvisninger er hentet fra www.lovdatabasen.no
35. Alle tall og resultater for læring og trivsel i grunnskolen er hentet fra Skoleporten, som driftes av Utdanningsdirektoratet: <https://skoleporten.udir.no/>
36. Alle KOSTRA-tall er hentet fra <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra/>